

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk.

Izdaja

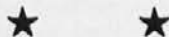
CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravnništvo 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Urednik: Etbin Kristan

Upravnik: Louis Zorko

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00., pol leta \$1.75.,
posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of
March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.75.
Foreign \$4.00. Single copy 30 cents.

Editor: Etbin Kristan

Manager: Louis Zorko

Usebina

ČLOVEŠTVO IN BOJ	1
IVAN ZORMAN: HVALNICA	4
E. K.: SLECI — OBLECI!	4
KOLONIJE ZA NEMČIJO	8
IVAN JONTEZ: DEMOKRACIJA	11
VIŠE OD PTIČA	11
I. J.: MI IN NAŠ ČAS	13
ANTON ŠULAR: ZAMEGLENA SLIKA	14
TRAGEDIJA NANKINGA	15
OPOZICIJA V NEMČIJI	18
ANGELO CERKVENIK: ROKA PRAVICE	20
E. K.: VLTAVA	24
E. K.: JULKINA ZMOTA	26

Dve ženski, očitno z dežele, sta se nekega večera, ko so se cele trume ljudi vračale od dela, vozili na busu po Madisonovi aveniji. Ko sta prišli do svojega cilja — če sta sploh imeli kakšen cilj — sta izstopili pri sprednjih vratih, kjer sta delali napoto številnim potnikom, ki so hoteli vstopiti. Sprevodnik je bil nejevoljen in je dejal: "Zakaj ne izstopite pri zadnjih vratih, kjer je prostor za to?" Ženski sta bili že na pločniku. Vendar sta se vrnili v bus, šli do zadnjih vrat in izstopili tam. Sprevodniku je sapo zaprlo.

Ime "Mexico" prihaja od boga Meksitili, ki so ga Azteki častili kot boga vojne.

Če se hočete prepričati o čistosti kave, vrzite nekoliko drobno zmlete kave v kozarec vode in zmešajte. Čista kava bo plavala na vrhu, kar je nečistega, bo padlo na dno.

V stari Grčiji je bilo prepovedano, prodajati moškim dišave. Danes je v Ameriki 32 različnih parfumov na trgu, ki so namenjeni izključno moškim.

Splošno se misli, da je jeklo ognja varno. Toda, četudi se zdi čudno, bo jeklo, če ni na kak način zavarovano, gorelo.

Blizu Wyalusinga v Pennsylvaniji, ob reki Susquehanna je prostor mesta Asilum. To mesto je bilo začrtano, a nikdar ne zgrajeno. Leta 1789 je pobegnilo nekoliko rojalistov iz Francije. Mislili so v Ameriki ustanoviti svojo kolonijo in zgraditi palačo za kraljico Marie Antoinette. Izdelali so načrte, začrtali ulice in trge, a preden so začeli zidati, je prišla vest o gilotiniranju kraljice. Mestu so bili dali ime Asilum, a s smrtjo Marije Antoinette je tudi mesto umrlo. Trasirane ulice se pa še vedno lahko opazajo med farmami, ki sedaj pokrivajo ta kraj.

CG

Za gospodinje

Poletje je vroče in včasih začne človeku vsaka topla reč presedati. Obkel bi se tako, da skoraj nič ne bi ostalo na njem, vsa okna bi odprl, dasi se pri tem včasih huho zmoti, pil bi samo mrzle pijače, kar tudi ni vedno dobro, in tako je tudi z jedmi. V tem oziru si pa prav lahko pomagata, zakaj mrzlih jedil je mnogo in v njih je prav toliko kalorij in vitaminov kot v toplih. Vsakovrstno sadje je sedaj zrelo, le treba je, da je za jed res zrelo in dobro umita. Solate se lahko prireajo na mnogo načinov. Pa tudi tisti ima dovolj izbire, ki so mu najljubše mesne jedi. Sem spadajo različne hladetnine (želce), ki se lahko narede iz različnega mesa. V naslednjem podajamo navodilo za

TELECJO HLADETINO.

Vzemi štiri do pet funtov telečje noge in jo dobro odrgni. Posoli in popoprjaj po okusu, deni v lonec in dolij toliko vode, da bo meso pokrito. Kadar zavre, pusti, da se kuha približno eno uro. Potem nareži kakšne tri korene, nekoliko zelene, malo petršilja, čebule in česna po okusu, nastrgaj pol limonine lupine in dodaj vse to k mesu. Kuha naj se še, da bo meso prav mehko, toda da se ne razpada. Če je potrebno, dolij nekoliko vroče vode, ampak če ni treba, pusti, da se povre. Kadar je meso dovolj mehko, ga razreži na kocke, odstrani kost, odcedi ostale primese in jih lepo pomešaj z mesom, daj v skledo in polij s tekočino, ki si jo odcedila in pusti čez noč v ledenici ali hladilniku, da se strdi. Servira se lahko s kakršno koli solato; najbolj primerna je pač krompirjeva, zelena ali pa zeljnata.

TELECJA SOLATA.

Tudi to je zelo okusna poletna jed. Za to potrebuješ: dve kupici na kocke zrezane kuhane teletine, pol kupice narezanih kumaric, tretjino kupice narezane zelene, dva trdo kuhana, narezana jajca, dve žlici sesekljanega petršilja, dve žlici nasekljanega pimentata, dve žlici nasekljane čebule, pol žličice soli, četrt žličice paprike, tretjino kupice majoneze, dve žlici s kisom pomešanega olja.

Vse to lepo zmešaj in daj na hladno. Servira se na svežih solatnih listih.

NADEVANI PARADIŽNIKI.

štiri velike paradižnike
dve žlici narezane zelene paprike
pol kupice drobtin
žlico masla
šest žlic kisle smetane
pol kupice narezane kuhane teletine
dobro žličice soli
pol kupice kuhanega riža
štiri velike narezane gobe
popra po okusu

Od vsakega paradižnika odreži košček s cvetnega kraja. Z žličico zajemi iz paradižnikov nekoliko notranjega mesa. Odrezane kose paradižnikov sesekljaj in pomešaj z ostalimi sestavinami, razen drobtin. S to zmesjo lepo napolni izdobljene paradižnike. Opraži drobtine na maslu in pokrij z njimi paradižnike. Pomaži ponev z maslom in raztopi še nekoliko masla. Dolij malo vode in praži pol ure v zmerni pečici — 350 st. F. Polij večkrat s tekočino, ki se nabere v ponvi. Ko je gotovo, daj v ledenico.

Ob hladnem vremenu se ti paradižniki lahko servirajo topli.

NADEVANE PAPIRIKE.

štiri velike paprike
kupico nasekljanega kuhanega ali pečenega mesa
pol kupice drobtin
tri žlice nasekljane čebule
dve žlici nasekljane zelene
žlico nasekljanega petršilja
četrt žličice soli
malo paprike
en rumenjak
dve žlici smetane
eno žlico raztopljenega masla
Umij paprike. Odreži vrhove in izdolbi paprike.

Dobro zmešaj vse sestavine in napolni s tem paprike. Položi jih v plitvo ponev in dolij za pol palca vrele vode. Praži 35 minut v zmerni pečici — 250 st. F.

V Ameriki je v mnogih hišah navada, da delajo za Veliko noč pečeno gnjat. Nam to ni popolnoma novo, zakaj gnjat, četudi ne pečena, je v starem kraju spadala med "žegen," s piruhi, poticami in hrenom. Ampak prav tako kakor je potica dobra vsak čas, ne le o božiču in veliki noči, tako ni nobenega zakona, da se pečena gnjat ne bi smela jesti ob drugih časih. Prav tako kakor kuhana, se lahko servira topla ali pa tudi hladna in to je nekaj vredno ob vročih dneh poletja. Če se doda krompirjeva solata (glej majsko številko), bi si človek prste oblizal.

Tukaj je predpis za celo gnjat, kar zadostuje za dva-set jedcev; razume se, da se lahko speče tudi manjši kos in tedaj se vsi dodatki vzamejo sorazmerno.

Kupi prekaženo gnjat, težko 8 do 10 funtov. V New Yorku nekemu mesarju ni šlo v glavo, da hočemo pečiti prekaženo gnjat. In neka dama, ki je kupovala druge reči, je avtoritativno dejala: "Šestdeset let sem že stara, pa še nikdar nisem slišala kaj takega. Če hočete pečiti šunko, kupite svežo." — To le dokazuje, da se človek ne more vedno ravnati po tem, kar mu pravijo drugi. Pogostoma slišimo slavonspeve materi in v babičini kuhinji. Res, mnoge med njimi so znale kuhati in pečiti, da je bilo veselje. To pa vendar ne pomeni, da bi se morala vsa kuha in peka ustaviti na tisti točki. Tudi v kuhinji gre svet naprej. Tehnične pripomočke imamo, ki jih naše matere niso imele. Zelja po novih iznajdbah je tudi v kuharični glavi živa. In zgodi se tudi, da te kaj zmede, pa se ustrašiš, da si vse pokvarila. Ko je pa gotovo, spoznaš, da si iznašla novo jedilo. — Vrnimo se torej k

pečeni gnjati

Prekažena gnjat, 8 do 10 funtov
približno galon vrele vode
eno stepeno jajce
dve kupici rjavega sladkorja
malo škatljico celih klinčkov
polič (pint) belega vina
ali soka od gnjati.

Dobro obriši gnjat in namoči čez noč.

Položi v velik lonec ali kotliček, kadar si odcedila, polij z vrelo vodo in kuha na zelo majhnem ognju, dokler se ne omehča. Pazi pa, da ne postane premeška. Odcedi in obreži zunanjo kožo. Potem pomaži gnjat s stepenim jajcem in dobro nadrgni s sladkorjem. Naredi zareze poldolgem in počez in zasadi vanje cele klinčke. Tedaj položi gnjat v veliko ponev, oblij z vinom ali s sokom, ki si ga dobila pri kuhanju, naredi v pečici 300 st. F. toplino — in gnjat gre vanjo. Zalivaj jo vsaj vsakih petnajst minut. Peči bo treba približno poldrugeto uro, kar je največ odvisno (Konec na predzadnji strani)

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

II.
letnik
1938

•
1.
števila

Človeštvo in boj

Nekoliko tisoč milijonov let je potrebovala priroda, da je ustvarila človeka. Pričela je zelo skromno, s protoplasmo, pa s celico, pa z delitvijo celice in potem so sledili nešteti procesi, iz katerih so izšle žive oblike brez števila. Naposled se je prikazal človek in tudi on je moral prehoditi dolgo pot in preživeti mnogo izprememb, preden se je postavil v sedanji obliki na vrh zemeljskega življenja. Nadel si je ime *Homo sapiens* — razumni človek.

V svojem imenu, katerega mu nihče ne more braniti, se izraža njegov ponos, podedovan kakor mnogo drugih lastnosti iz davnih časov, ko so druge živali gospodovala na zemlji in mu nevede pripravljale tla. Sedaj je on gospodar nad vsemi, ki so še ostale — na suhem, v vodi in v zraku. In samega sebe smatra za vrhunec vsega stvarstva.

Njegovo gospodstvo pač ni do dobrega utrjeno; priroda mu je dala mnogo, dovolila mu je, da gleda v njeno delavnico in prodira v zaloge njenih skrivnosti, da postaja njen sotrudnik, ampak uklonila se mu ni in včasih ga živo spomni, da ima moči, katerih on ni ukrotil. Ne pravi mu, da jih nikdar ne bo, ampak uči ga skromnosti. S potresom mu razdene njegova ponosna mesta, z viharji potopi njegove nogočne ladje, cele dežele, plodovite in zelene mu opustoši; opomni ga, da ni edino živo bitje na svetu pa pošlje kobilice in vsakovrstne žuželke in drobne nevidne stvarce, da pojedjo njegovo setev ali se pa zajedo v pljuča in obisti. "Uči se in varuj in napreduj, če hočeš živeti, zakaj iste sile, ki so ustvarile tebe, te lahko tudi pokončajo kakor nekdanje dinosavre in pterodaktile in iz zaničevanih malenkosti svojega vrta lahko po svojih razvojnih zakonih naredi kaj večjega od tebe."

Skozi meglo je človek slišal svarilo prirode in vstal je modrijan pa zaklical: "Življenje je boj!" Drugi, manj modri od

njega, so povzeli klic in zatrdili: "Človek je ustvarjen za boj." In zopet drugi so prišli in jim prikimali: "Da, bojevati se morate. Povsod po svetu je boj, v velikem in v malem; človek se ne more izogniti temu zakonu. Vedno morate biti pripravljeni na boj. Mi vas pripravimo in vodili vas bomo."

Sklicujoči se na prirodo so veliki voditelji zatajili njeno povelje. Ljudje so jim pa sledili kakor čreda kakor slede krave in teleta biku in ovce ovnu. Kamor se ozremo, vidimo boj, ki ga niso ljudje sami hoteli in ga priroda ne ukazuje, boj človeka proti človeku, neznanca proti neznancu, brata proti bratu, le ker so voditelji tako ukazali. Človek z vso svojo "slavno zgodovino", s svojimi uspehi in s svojo civilizacijo je še neznansko majhen in ni spoznal svoje prave, svoje najvažnejše naloge. Vsa sredstva mu je dala priroda, on jih pa ni znal porabiti, da bi osnoval ČLOVEŠTVO.

Vseokrog sebe bi lahko videl, da hoče velika mati skupnost. Vsi planeti s svojimi meseci in obroči so s svojim osrednjim soncem ena družba in ta je le en del neznansko večje Rimske ceste; na milijone je takih velikih družb po svetovnem prostoru in vsaka je vezana z enakimi zakoni. Na milijone je drobnih stanic v človeškem telesu, vsaka je stanica zase, a vse skupaj so telo; vse morajo sodelovati, da telo in duh funkcionirata, vse morajo biti zdrave, da človek ne oboli in umrje. Ene so združene v možganih, druge v pljučih, zopet druge v srcu, v želodcu, v mišicah rok in nog, a vsi organi so in morajo biti ena enota, sicer je vse narobe.

Posamezen človek ima svojo važnost kakor jo ima posamezna stanica; če ena izmed milijonov zdivja in pozabi na sodelovanje, se razvije rak in pogubljena ni le ena zablodla celica, ampak človek. Toda človek ne bo nikdar priznal delcem, iz katerih je sestavljen, več važnosti kot sebi samemu. Pa pozablja, da je tudi on le stanica ogromnega telesa, ki more uspevati le tedaj, če vsi deli sodelujejo, ne pa, če gredo pljuča proti srcu, želodec proti možganom, jetra proti hrbtenici. Priroda ni porabila milijonov in milijonov let, da zmodelira enega človeka, cesarja, diktatorja ali dalaj lamo, ampak rod, ki bo na zemlji sposoben izvrševati njene namene. Te naloge, najvažnejše izmed vseh, človek v vsej svoji zgodovini še ni spoznal in komaj kaj je storil, da jo izvrši.

Življenje je boj — beseda je resnična. Ampak boj, na katerega kliče priroda človeka, ni bratomor, temveč boj zoper vse tisto, kar otežčava napredek vsega plemena in ogrožuje življe-

nje in blagostanje vseh. Stvarnici ni Arijec več od Žida, belec več od črnca, German več od Kitajca. Vsak dan prihajajo vesti: v rudniku je zasulo sedemdeset delavcev, žene in otroci se v smrtnem strahu zbirajo okrog jame, tovariši napenjajo vse moči pri reševanju, toda upanja je malo; — tornado je porušil štiri-deset vasi, ceni se, da je več kot deset tisoč mrtvih in škoda sega v milijone; — na zapadu je zgorela šola, otroci se niso mogli rešiti, učitelji so poginili ž njimi; — ogromno letalo je v megli izgubilo orijentacijo in je padlo v morje s piloti in potniki; — neznana bolezen se je začela širiti po jugu, zdravniki je ne morejo obvladati. . .

Ni konca ne kraja takim vestem. Tu je pojasnilo, zakaj je življenje boj. Zoper te sovražnike je človek — edini izmed vseh bitij na svetu — dobil sredstva in njegova stvar je, da jih razvije in rabi, ne zoper človeka, ampak zanj, za vse ljudi, za človeštvo. Edino s sodelovanjem vseh po skupno izdelanih načrtih more doseči svoj najvišji cilj. Človeška družba mora postati dejstvo, preden bo človeški rod mogel biti prepričan o varnosti svojega obstanka na zemlji in pridobiti sposobnosti za velike naloge, ki so pred njim in katerih se je doslej komaj dotaknil.

Velikani na tem svetu niso zavojevalci in egoisti, ne diktatorji, ki ščujejo narod proti narodu in žrtvujejo milijone za "slavo", ne mogotci, ustvarjajoči razmere, iz katerih se ne more izcimiti nič drugega kot klanje, temveč tisti tihi, zaničevani in preganjani skromni mali ljudje, ki razkrivajo resnico in se trudijo, da bi utrli človeštvu pot v edinstvo, v katerem je moč za obrambo, za večje spoznanje, za prodiranje v še nerazodete skrivnosti, za resnično gospodstvo človeštva, za napredek, ki povede naš rod do ciljev, ki jih komaj najsmelejši umovi slutijo. S skupnim delom vseh postane zemlja, tako bogata in radodarna, lahko raj za vse. In izven zemlje je še toliko sveta, kamor koprne spoznanja želje. . .

Posameznik ima svojo vrednost, vsak narod, vsaka skupina ima svoje pravice, ali nad vsemi stoji človeštvo kot celota. Ustvariti to edinstvo je najbolj neizogibna, največja in najplemenitejša naloga vseh. Če jo izvršimo, bo človeštvo vsega stvarstva cvet; če je ne znamo uresničiti, poginemo vsi. Priroda, kateri nismo za nobeno rabo, nas brene na smetišče. . .

★ ★

V sliki "Blokada", ki kaže dogodke v sedanji Španiji, se dejanje zaključí s klicem: "Kje je vest sveta?" — To je! Tistega sveta, ki bi imel vest, še ni. Treba ga je šele ustvariti. . .

Hvalnica

IVAN ZORMAN

Kolika lepota
v gibkih je stvarih!
Lastovke in srne,
iskre in kometi;
fantov blisk v očeh
in njih zvonki smeh;
strela, ki na nebu
ostro zablesti;
veter, ki pšenico
v hipu razživi;
konj, ki v dirki k cilju
zmagovit hiti.

Kolika lepota
v mirnih je stvarih!
Luč usihajoča
sončnega zatona;
val, ki vrh zagona
silen postoji;
hlod, ki izgoreva,
v mraku mirno tli;
nagelj, ki na oknu
diha dvojni čar,
ko cvete z dekletom
za ljubezni dar.

Sleci - obleci!

E. K.

1.

V zraku je bilo nekaj svinčenega; tudi kadar je bilo sonce najjasnejše, je človek čutil težo, ki je pritiskala bolj na duše kot na telesa. Strah je romal po svetu in temne slutnje so se vlačile kakor megle po zemlji. Nič ni bilo jasnega; nobenega vzroka strahu ni bilo opaziti. Toda parlamenti so dovoljevali večje in večje svote za bojne ladje, za topove in za novo bojno sredstvo — letala. Branili so se, ampak upirati se niso mogli, zakaj bližnji in daljnji sosedje so ravnali enako, veliki državniki so jih pa tolažili, da služi vse to vzdrževanju miru. V vsaki državi so trdili, da živijo v prijateljsstvu z vsem svetom. Kljub temu je tlačila narode mora in življenje je bilo neveselo. Besede državnikov so se zdele neodkritosrčne in niso ljudstvu dajale zaupanja. Ljudje so si hoteli dopovedati, da je strah prazen in so se mu po sili rogali, pregnati ga pa vendar niso mogli. Hodili so po svojih opravkih, a nikdar niso bile vse misli pri delu.

Kajpada je bilo dosti ljudi, katerim je tekla bolj redka kri po žilah in jim je bilo vsako razburjenje tuje. Življenje jim je teklo kakor je pač prihajalo in za "visoke" reči se niso bri-

gali, ker jih niso smatrali za svoje. Ali ko je zagrmelo, so bili prav oni kakor udarjeni.

Leta 1914 se je zrak še bolj zgostil in dihanje je postalo težavno. Bilo je kakor pred nevihto. Nekateri ljudje so začeli govoriti, da bo vojna. Toda to se je zdelo nesmiselno. Zakaj? Čemu? Saj ni nikakršnega vzroka. Vzroki pa so se bili že davno nabirali in nemara jih je bilo nekaterim očem pretežko opaziti, ker jih je bilo preveč. In oni, ki so jih držali v svojih rokah, niso povedali.

Naenkrat je zazvenel odmev sarajevskih strel in vse je bilo kakor izpremenjeno. Tudi oni, ki se niso bili nikdar družili s črnogledi, so začeli vpraševati: Kaj bo? Poskusili so si ohraniti upanje, ampak dvom ga je bolj in bolj glodal. Vojni bog se je režal: "Sedaj imate vzrok, ki ga lahko čitajo tudi nepismeni ljudje. Nič več vam ni treba govoriti o svojih davnih namenih, ki so bili vedno nedosežni brez mojega blagoslova. Sedaj se vam ni bati očitkov. Le nekoliko spretnosti, pa lahko zapalite svet in dosežete svoje cilje." Mogočni gospodje so razumeli vojnega boga, ker je govoril — v vseh jezikih — tako, da so ga razumeli. . . Po-

šast, ki je že davno čakala na ta trenotek, je prilezla iz brloga.

2.

Milena je bila pri daljnih sorodnikih v Kotoru. Pozno so se novice iz drugih krajev zvedele tam. Časopisi so prihajali z ladjo, ko so bili po drugih krajih cesarstva že stari. To je še povečalo nemir v dušah. Vojaki so začeli prihajati in v Boki so se prikazale bojne ladje. Mileno je peklo v srcu, da si se je trudila, da bi se kazala mirno. Vse kaže, da izbruhne vulkan, ker nočejo miru tisti, ki bi ga edini mogli ohraniti. In kaj bo ž njo, če bo vojna? — Začeli bodo zapirati ljudi in dolgo ne bo, preden pride one na vrsto. Srbkinja je in že to bi zadostovalo. Njena kri je vedno bila vroča in tam, kjer zapisujejo take reči, jim je njen značaj znan. Večkrat so ji očitali uporniškega duha in če se vrne domov, ga ne bo mogla tajiti. Če ostane, kjer je, ne bo nič boljše, zakaj tukaj bodo vsi osumljeni.

Hudi viharji so se podili po njeni glavi in težko je bilo najti odgovor na vsa vprašanja. Čas je pa hitel in kdo ve, kaj se je že zgodilo, odkar so začeli pošiljati z Dunaja ostre zahteve v Beograd. Morda je sploh že prepozno, da kaj ukrene, če pa ni, utegne biti prepozno vsak čas. Hitro je povezala svoje stvari in se odpeljala v Dubrovnik, od tam pa v Sarajevo. Tam so vedeli nekoliko več novic; vse, kar je slišala, ji je utrjevalo prepričanje, da ne bo nobena sila na svetu preprečila vojne, ker so tisti, ki odločujejo, preveseli, da so dobili pretvezo, ki je prišla kakor da so jo naročili.

"Pobegniti iz dežele!" je bil edini svet, ki ga je mogla izsiliti iz svojih možganov. Ampak če je bilo lahko skleniti, je bilo težje izvršiti. Če so res pripravljeni na vojno, bodo meje zastražene, perot pa nima, da bi preletela granico kakor ptič. Vendar pa mora odtod. Ta misel se ji je že tako utrdila, da je sploh ni več razglabala. Bilo je prepričanje. Ostalo je le vprašanje, kako se da stvar izvesti.

V Sarajevu je imela nekoliko znancev, katerim je zaupala. Enemu je razkrila svoj namen in ga vprašala, ali misli, da je izvedljiv.

"Težka reč," je odgovoril starec; "dve- ma, kolikor jaz vem, se je posrečilo. Čolnar ju je prepeljal po noči, ko je bila tema kakor v rogu. Ampak vojaštva kar mrgoli po deželi in ob meji, pravijo, straži po eden na vsakih par korakov. Ni le težko, tudi nevarno je."

Milena je premišljevala. Nevarno bo kmalu povsod. Če dobi priliko, da sede v čoln, ne morejo nič drugega kot streljati za njo. Vsak strel ne zadene, zlasti po noči ne. In če bi zadel, je bolje kot ječa. Zakaj s političnimi jetniki bodo ravnali slabše kot z morilci. Strasti se ne krote izlahka in maščevanje je iznajdljivo v okrutnostih. Vsak birič bo velik gospod in bo hotel pokazati svojo moč. Kadar se ljudem zdi, da so najmočnejši, so pogostoma najslabotnejši; vse znajo premagovati, le svojih nagonov ne.

Te misli so ji slikale grde podobe pred očmi in ji utrjevale prepričanje, da ni drugega izhoda, četudi mora tvegati vse. Vprašala je za čolnarjev naslov in ga ponavljala v glavi, dokler ga ni znala tako kakor svoje ime. Zapisavati si ni hotela takih reči, da ne bi spravila koga v neprimliko, če bi jo slučajno preiskali. Po noči se je odpeljala z vozom in se ustavila v vasi blizu meje. Čez dan ni šla nikamor in je le iz hiše opazovala, kolikor je mogla. Videla je le, da je bilo res mnogo vojakov okrog. Zvečer je poiskala čolnarja. Vprašala ga je, ali bi ji prodal čoln.

"Kako pa veste, da ga še imam?" je vprašal.

"Povedali so mi," je odgovorila. "Kako naj vas prepričam, da mi lahko zaupate? Moža v Sarajevu, ki mi je dal vaš naslov, poznate. Ali bi mi ga bil dal, če bi bila sumljiva?"

"Ne, tega se ne bojim," je odvrnil, "ampak čolne so pobrali povsod in zato sem vprašal, kako da veste, da ga še imam. Da, imam ga, ker se mi je posrečilo, da sem ga dobro skril, preden so prišli. Imel sem še enega, ki ni bil skoraj za nobeno rabo in tega so vzeli. Na prodaj pa ni. Tudi jaz imam svoje misli in zdi se mi, da bo čoln še potreben. Če vam ga prodam, ostane na drugi strani in nikomur ne bo več pomagal. Ampak če ste med tistimi, za katere je bolje, da pridejo čez mejo, vas prepeljem, kadar ne bo noč tako jasna, da bi se le norec izpostavil puškam."

Milena mu je hotela dopovedati, da noče spravljati njegovega življenja v nevarnost. On ji je odgovarjal kakor fatalist. Življenje, je dejal, ni nikdar varno. Kadar hoče smrt človeka, ga najde, če pa še ni čas, ni nobena nevarnost resna. Na svetu smo zato, da si pomagamo; dosti je tistih, ki ne razumejo tega in so ponosni, če morejo biti druge ljudi, torej

nas mora biti vsaj nekaj, ki vemo, da so vsi ljudje bratje in sestre.

Poslušala ga je in misli so ji hitele kakor da se prepira dvoje nasprotnikov. Svoje življenje lahko postavlja na kocko, od človeka, ki ji hoče storiti uslugo, pa ne more sprejeti take žrtve. Toda na drugo stran mora in druge poti ne pozna. Če zavrne čolnarjevo ponudbo, ji ne ostane nič drugega kot da se vrne in počaka, kar ji prinese neprijazna usoda. Toda čolnar je odkimaval.

"Vsak človek ima kakšno nalogo v življenju," je modroval; "moja je za enkrat ta, da pomagam dobrim ljudem na varno, kjer bodo lahko storili kaj dobrega. Zato varujem svoje življenje, kolikor ga človek pač more varovati. Če gledate črno, vam bo vse temno. Pogledati je treba tudi svetle strani. Saj tudi na drugi strani ne bo raj, kadar začno topovi grmeti, ampak vsaj prosti boste in prijatelje boste imeli. In kaj mislite, kako bi bilo meni, če bi vas pustil, da se vrnete pa bi zvedel, da so vas biriči prijeli in vas mučijo v ječi? Kadar pride dobra misel, je ni dobro zavreči, ker je ž njo nekoliko težav. Storili ste sklep, držite ga in podkrepite ga z zaupanjem. Kadar bodo oblaki gosto pokrivali mesec in zvezde, vas preveslam, dotlej si pa ne delajte skrbi."

Mileno je obšlo silno spoštovanje do priprostega moža. Njegove besede so bile mirne, nič siljenja ni bilo v njegovem glasu, čutila je pa, da je močnejši od nje in da se mu ne more upirati. Hotela se mu je zahvaliti, pa ni našla izrazov za svoja čustva. "Dober človek ste," je bilo vse, kar je znala povedati.

Na srečo ni bilo treba dolgo čakati. Prišla je noč, tako temna, da so oči popolnoma odpovedale. Blesketalo se je, zdaj na tem, zdaj na onem kraju neba in Milena je ugibala, ali pomeni to nevihto. Nekoliko grmenja bi še pomagalo, le da ne bi prišel vihar na vodi. Čolnar je bil že pripravljen, ko je prišla. Izvlekel je čoln iz votline, v kateri ga je imel skritega in ji pošepetal, da ima še drugo skrovišče, kjer ga shrani, kadar se vrne. Sedla je na prostor, ki ji ga je pokazal, on je odrinil in kljub svojim letom skočil v čoln kakor maček. Nekaj časa je le toliko veslal, da se je držal od brega pa je prepustil čoln vodi, da ga žene. Nobenega glasu ni bilo slišati. Potem je zavil na desno in nekoliko krepkih sunkov je pognalo čoln proti sredi. Milena se je ustrašila. "Ali niste slišali

glasov?" je šepetaje vprašala. Starec je pokimal.

"Ne vedo, kaj da je," je dejal po tihem. "Ugibajo, ali je veter, ali voda, ali plavač, ali pa čoln. Tudi če je plavač ali veslo, ne vedo, ali prihaja ali odhaja." Tisti hip je zagrmelo. Šlo je nad glavami kakor kegljanje po neskončno dolgem kegljišču. Čolnar se je namuznil. "Tam gori nam pomagajo," je dejal.

Mileni je bilo čudno pri srcu. Občudovala je čolnarjev mir, njej pa je bilo vroče kljub hladu, ki se je dvigal iz vode in mrzli sapi, ki je včasih potegnila. Naenkrat se je zaslišal glas kakor iz ogromne daljave: "Stoj! Kdo si?"

Čolnar se ni zmenil. "Nič ne vedo," je šepetaje pripomnil. "Le naj ugibajo!" Milena se je tresla in se bala, da bi čolnar opazil njen strah. Pa ni vedela, da se je bolj bala zanj kot zase.

Na vodi so bili valovi, toda čolnarju očitno niso delali skrbi. Bilo je videti, da je bil vaje tega posla. Zibala sta se, toda nikdar se ni čoln toliko nagnil, da bi bil Mileni ušel krik, ki je bil ves čas pripravljen. Naenkrat je počilo nekoliko strelcev in Milena je poskočila. Možno je moral opomniti, da naj ostane mirna na svojem mestu in je dodal: "Kar na slepo streljajo. Kakšen kilometer od nas so krogle padle v vodo. Le da si ne bi očitati, da niso storili nič. Obenem jih je pa menda sram, ker ne vedo, ali streljajo na strahove, na žive ljudi ali pa na svoje utvare."

Še enkrat je počilo in strelji so bili nekoliko bližji; potem je še enkrat zagrmelo in kmalu na to sta bila pri kraju. Starec je privezal čoln ob kol. Ne tema, ne gromi in ne strelji ga niso premotili; priveslal je natančno tja, kamor je hotel.

Ko sta prilezla na vrh brega, ju je ustavil srbski vojak.

"Kdo sta? Kaj delata tukaj?" je hotel vedeti.

Čolnar ga je pogledal. "Ej, stari Andrija," je odgovoril. "Stopi bliže in poglej me."

Vojak je pristopil. "Da," je odvrnil; "ali pa misliš, da te pozna vsa naša vojska? Kaj, če bi bil drug regiment nocoj dal stražo?"

Andrija se je nasmehnil. "Tudi pri drugih regimentih me poznajo."

"Ho, mnogo si domišljaš," je povzel vojak; "v vojski je sedaj mnogo novincev."

"To sem pričakoval. Pa kaj naj bi bilo, če me ne bi poznal? Odpeljal bi me do poveljnika in tam bi se vse pojasnilo."

"Kaj pa ta ženska?" je dalje vpraševal vojak. "Kaj hoče in kam?"

Milena je odgovorila namesto starca.

"Za bolničarko se mislim ponuditi. Ali mi morete povedati, kam naj se obrnem?"

"Za bolničarko? Ali mislite, da jih bomo res potrebovali? Ali mislijo to tam, odkoder ste prišli?"

"Zdi se mi tako," je odgovorila.

"Tedaj vas pa odpeljem k poveljniku. On vam bo znal povedati. Jaz ne vem," je pojasnil vojak.

Odšli so vsi skupaj, od Milene je pa padlo vse težko breme. Sedaj je med svojimi varna pekla, ki ji je s svojo grožnjo sesal kri in delal iz nje živega mrliča.

3.

Ko je prispela do Beograda, je bilo že vse odločeno, tako kakor je bila pričakovala. Avstrija se ni zadovoljila s srbskim odgovorom — nekateri so dejali, da se ne bi bila zadovoljila z nobenim — in je napovedala vojno ter obenem mobilizirala. Milena je vedela, da je prekoračila svoj Rubikon in da ni nobenega povratka. Svojo usodo je spojila s slabejšim in ker na tem svetu — kakor si je dejala — še ne zmaguje pravica, temveč moč, ni mogla pričakovati mnogo dobrega. Sedaj se je zavedla mnogih reči, na katere prej ni mislila. Lahko bi se na primer zgodilo, da jo vjamejo in tedaj bi jo imenovali izdajalko in ž njo ravnali kakor z izdajalci v vojnem času. Ona je pa čutila, da bi bila resnična izdajalka, če bi ostala tam, kjer je bila in pomagala sovražnikom svojega naroda. Oni bi imeli prav po svojih zakonih, toda ona ima prav po svojem prepričanju in naj se zgodi kar koli, imela bo tudi v smrtni uri zavest, da ni ne mogla, ne smela ravnati drugače.

Na njeno željo so jo dodelili vojaški bolnici. Delo se je kmalu pričelo. V Beograd so začele padati bombe, granate, šrapneli in dosti strelav je imelo učinke. Zdelo se je, da mora mesto pasti v štiri in dvajsetih urah. Takozvana trdnjava iz starih turških časov je bila malenkostna stvar, streli z druge strani Save so pa merili na vse dele mesta, tudi v kraje, kjer ni bilo nič vojaškega in če niso merili, so pač zadeli marsikatero hišo, marsikatero civil-

no osebo moškega ali pa tudi ženskega spola. Tudi blizu bolnice so bile eksplozije. Na neko opombo je Milena odgovorila: "Tukaj gre za življenje bolnikov in ranjencev; ne podcenjujem dela telefonistk, toda če one vztrajajo na svojih mestih, ko se ruši zidovje okrog njih, je še bolj nujno za nas, da se ne umaknemo, dokler moremo gibati."

Neki častnik jo je vprašal, ali se nič ne boji. Ona je odvrnila z vprašanjem: "Vi ste že bili v boju. Ali niste nikdar občutili strahu?" In ko jo je molče gledal, je dodala: "Vsi imamo čutila in strah je popolnoma naraven občutek. Kadar počim v bližini, spreleti strah vse v domu, bolne in zdrave. Še časa nimate, da bi se zavedali hipnega strahu. Na bojišču mora biti prav tako. Toda vi premagate strah, ker vam nič ne pomaga in ker veste, da se mu ne smete vdati; tako je tudi z nami. Smešno bi bilo govoriti o junaštvu, če bi bili tako ustvarjeni, da sploh ne bi poznali strahu. Top, ki raznaša smrt z nevarne postojanke, ni junak; konj, ki čuti, pa vas vendar ponese v bojno vrvenje, pa je." Častnik je pokimal, ji stisnil roko in odšel brez besede.

Milena je imela dovolj prilike, da je izkusila svojo hrabrost. Potrebovala jo je že, kadar so prinašali ranjence. V takih trenutkih se ji je razodeval ves strahotni pomen besedice "vojna." Gledala je ljudi, iz katerih so drugi ljudje naredili človeške ruine in ob pogledu na neverjetno grozne rane jo je često obšla taka slabost, da se je le z največjo silo ubranila omedlevice. Ampak niti za hip ni zadremala zavest, da je od njenega dela lahko odvisno življenje človeka in jo spominjala, da ne sme biti slaba. Tako je opravljala svoje dolžnosti in zdravniki, sami upreženi, da so se komaj držali po konci, so jo občudovali. Ni bilo treba besed, da jih je razumela.

Toda kadar so minule dolge, težke ure in jo je zamenjala druga strežajka, pa je imela nekaj časa za oddih, je vsa zatirana slabost izbruhnila in zahtevala svoje pravice. Bila je vedno tako izmučena, da se ji je morala kratko malo vdati. Včasih je kar obležala in se po cele ure ni ganila. Zaspali ni mogla, jesti ni mogla, vsi udje so odpovedali in le možgani, se je zdelo, so spali. Kadar so se slike iz dneva nekoliko odmaknile, se je morala boriti s slabostjo, ki si je hotela prilastiti prvo mesto. V

tem boju je bilo veliko junaštvo, sama pa ni vedela tega.

Zgodilo se je pa, kar je bilo neizogibno in je ni presenetilo. Sila na drugi strani je bila prevelika. Po Donavi so prihajale bojne ladje, na severu in na zapadu so se množile sovražne trume, vztrajati na mestu bi sicer utegnili biti romantično junaštvo, ampak obrodilo ne bi nič drugega kakor brezploden pogin tisočerih in tisočerih braniteljev. Prišel je ukaz za umik.

Ljudem je bilo hudo pri srcu. Obupavanja pač ni bilo nikjer opaziti in potreba je bila razumljiva. Ampak razum hodi svoja pota, čuti pa svoja in pogostoma se druga od druge tako oddaljuje kakor da so hribi in doline med njima. Bilo jih je, ki so se jokali, ko je prišlo povelje: "Nazaj!"

Milena je ves čas vedela, da mora postati

položaj v mestu nevzdržljiv, pa vendar ji je bilo tesno, ko je prišla odločitev. Dodelili so jo poljskemu bolniškemu oddelku; če ne bi bili storili tega, bi bila morala prositi, da jo vzamejo s seboj, zakaj v mestu ne bi bila smela počakati na prihod osvobodilcev. Ni se ustrašila težav, s katerimi bo brez dvoma spojeno umikanje, tudi ne dela, katerega najbrže ne bo manj kot v bolnici. Ni si vedela odgovoriti, zakaj jo tlači žalost. Ko je bilo vse pripravljeno za odhod, se je še enkrat ozrla po mestu, kjer so bili mnogi kraji že v razvalinah in tedaj se ji je zazdelo, da žaluje za mestom, ki pride pod tujčevo pest. Kdaj se vrne in kako bo tedaj? . . .

Še en trenotek, še en pogled in umik se je začel.

(Konec prihodnjič.)

Kolonije za Nemčijo

O vsej Nemčiji so na javnih mestih razobešeni zemljevidi, ki kažejo med drugim, kje vse je Nemčija imela kolonije pred vojno in razlage pravijo, da jih mora zopet pridobiti, češ da ji gredo po vsej pravici, ker jih je enkrat imela. Hitler je nastopal s to zahtevo v svojih govorih in v barantijah z Anglijo. Mussolini ga je v tem glasno podpiral. In mnogo ljudi tudi izven Nemčije misli, da je zahteva res opravičena, zlasti kadar slišijo, kako strašno primanjkuje Nemčije surovin, ki bi jih mogla dobiti edino iz kolonij. Tisti Hitler, ki razteguje usta, da bi se mu skoraj pretrgala, kadar se hoče bahati s svojimi uspehi ali pa blufati koga, se kar joka in igra berača, kadar pridejo kolonije na vrsto, brez katerih je veliki in bogati rajh tako majhen in ubožen, da bi se moral smiliti vsemu svetu.

Kaj se skriva za to igro? Ali je Nemčija res tako odvisna od kolonij, da se brez njih ne more razvijati in dati svojemu ljudstvu blagostanja? Ali je od kolonij odvisna njena industrija, njena trgovina? Ali bi bil z vrnitvijo kolonij svetovni mir bolj na varnem?

Vse povesti o potrebi kolonij so nesramno zlagane, vsi nameni, ki jih Hitler razlaga v zvezi s kolonijami, so grda prevara, vse go-

voričenje o miru, ki ga bodo kolonije baje olajšale, so v kriččem nasprotstvu z dejstvi.

Ena najboljših študij tega vprašanja je izšla v pariški Clarte izpod peresa Konrada Sudena, ki seveda doma ne bi mogel povedati tega, kar mu je mogoče v tujini. Med drugim pravi:

Jeseni leta 1924 so angleški listi objavili dolge članke o umoru egiptovskega sirdarja in o ljubezni indijskega maharadža do neke Angležinje, niso pa omenili prodaj ogromnih nemških plantaž v angleškem Kamerunu. Toda te prodaje so bile resnično senzacionalne. Drugo za drugo teh plantaž je pokupil neki neznani Anglež; angleški listi so ga imenovali kamerunskega kralja. "Kralj" pa ni bil nič drugega kot marioneta.

Za koga je delal? Kdo ga je plačeval? Odgovor ni neznan. Ime mistične osebe je Wilhelm Kemner in njegov naslov je Kurfuerstendamm št. 214, Berlin. Milijone, s katerimi je pridobil kamerunske plantaže s posredovanjem uslužnega Angleža, je dala vlada nemškega rajha. Medtem, ko je angleško časopisje z navdušenjem zatrjevalo, da so kamerunske posesti zavarovane za Angleže, je angleška vlada izročila Nemcem dokumente, po katerih so plantaže postale privatna last novih nem-

ških posestnikov. Še preden so bile ponujene na prodaj, je nemška vlada vprašala angleško, ali je kakšen ugovor proti temu, da bi nemški državljani kupili te plantaže. Ne da bi vprašala parlament, je angleška vlada odgovorila, da ne vidi nobenega zadržka. Prodaja torej ni bila nič drugega kot komedija.

Treba se je spomniti, kakšen je bil politični položaj v Evropi v tistem času. Francija je imela močan sistem zvez in njene čete so bile še v rurskem ozemlju. Londonska vlada, sledeča stari metodi, po kateri ni hotela nobene močne sile v Evropi, tako da bo odločevanje vedno v njenih rokah, je želela oslabitev Francije. V ta namen je hotela okrepčati Nemčijo in ta je, pod pretvezo privatne posesti dobila nenavadno rodovitno ozemlje v Kamerunu, skoraj tako veliko kot Posarje. Pet in desetdeset odstotkov vse za kultivacijo godne zemlje v Kamerunu je sedaj v rokah "Kamerunske plantažniške družbe" in Kemner je njen ravnatelj.

To nas vodi do Hitlerjeve kolonijalne politike. V čigavem interesu je? Kdo troši toliko denarja za kolonijalno propagando v Nemčiji in po drugih deželah? Zoper eno dejstvo ne more biti ugovora: Nemško ljudstvo ne bi imelo nobene koristi od osvojitve kolonij; namreč, trpelo bi resno škodo. Zakaj z njegovim denarjem bi se plačevale garnizije, oboževanje in oprema kolonijalne armade, ki naj bi po nacijskih spisih štela milijon mož. Milijone bi bilo treba le za odškodovanje mandatnih sil za njih investicije v zadnjih dvajsetih letih in nezaslišane svote bi bile potrebne za trdnjave in strateške ceste, ki bi jih Hitler nedvomno hotel zgraditi z največjo naglico. Denar za vse to bi prišel od nemških delavcev; ogromne svote, ki jih že sedaj plačujejo, bi se povisale vsaj za pet in dvajset odstotkov za pokritje stroškov, ki bi bili spojeni s povrnitvijo afriških kolonij.

Te kolonije tudi ne bi pomagale Nemčiji, rešiti vprašanje surovin, kot trdi Hitler. Nemčiji nikdar ni primanjkovalo primarnega materiala ali provizij, razen v času svetovne vojne; ne pred letom 1884, ko je dobila kolonije, ne po letu 1918, ko jih je izgubila. To pomanjkanje je posledica njenega nezaslišane oboroževanja, ki zahteva več in več uvoza vojnega materiala in je izpodrinilo uvoz njenih potrebščin. Razen tega ima, na kar se ra-

do pozabi, drugo mesto v eksportni in importni trgovini v francoskem Kamerunu. Pot do surovin ji je torej odprta. Toda gospodarji tretjega rajha ne marajo vstopati pri "odprtih vratih," zakaj radi bi jih zaprli drugim silam.

Hitlerjeva vlada bi rada opravičila draginjno, češ, ker Nemčija nima kolonij, mora plačevati s "papirnati denarjem." Toda povedati je treba to: Največ banan in čokolade, kar se potroši v Nemčiji, prihaja z nemških plantaž, po nemških ladjah. Razlog, da so najdražji na svetovnem trgu, je v ogromnih profitech, ki jih dela nemški kolonijalni kapital.

Tu je najti odgovor na vprašanje, kdo profitira od Hitlerjeve kolonijalne politike. Nemška banka, ki je zaradi svojih interesov v zgradbi bagdadske železnice in v romunskem petroleju toliko doprinesla za razvnetje svetovne vojne, je ena prvih družb, ki financirajo nemško kolonijalna podjetja. Ta banka, največja, kar se tiče nemškega finančnega kapitala, ima vodilno pozicijo v nemški vzhodno afriški družbi; ona dominira Novo ginejsko družbo, ki ima posebne interese v španski Afriki, v rudnikih in železnici Octavi. Zadnja lastuje bakrene rudnike in velik del angleških dijamantnih jam v južno zapadni Afriki. Skupno z nemško banko so Draždanska banka, berlinska trgovska družba in Bleichroederjeva banka vsemogočni gospodarji kolonijalnih družb. To so tiste banke, katerim je Hitler slovesno obljubil, da stare njihovo moč; toda pod njegovim režimom se jim godi tako dobro kot še nikdar prej.

Tudi težka industrija in vojna podjetja niso zanemarjena. Porenski rudniški trust, Mannesmann, je zastopan v prej omenjeni družbi Octavi. Pred tridesetimi leti so njegove marokanske ambicije izzvale resno vznemirjenje v svetovni politiki. Glasovita Siemens-Schuckertova podjetja, katera kontrolirajo Thyssen, Voegler in Siemens, so zastopana v kamerunski gumijevi kompaniji. Daimler-Benz, nemški Ford, je med direktorji Novo ginejske kompanije. Drug član te kompanije, Buecher, zastopa generalno električno družbo v Berlinu in je tudi med Kruppovimi direktorji. Družina Amsinck v Hamburgu, bogati lastniki parnikov, katerih trgovina se dotika skoraj vsake nemške luke, vodi nemško zapadno afriško črto in Woermanovo črto. Svoje profite vlačijo iz kolonijalne trgovine in iz pre-

važanja vojaštva in vojnega materiala za Franca v Španiji. Ravnatelj narodne bančne zveze in član neštetihih direktorijati Fischer je med prvimi na listi nemških finančnih velikanov.

Ta mala, toda mogočna skupina je odgovorna za Hitlerjevo kolonijalno politiko. Sestavljena je iz velikih bankarjev, velikih industrijalcev in lastnikov parniških podjetij, ki bi radi pomnožili svoj kapital v Afriki; povečati hočejo svoje profite z zgradbo trdnjav in strateških železnic; pod pretvezo zaščite nemških kolonij hočejo, da Nemčija poveča svojo mornarico, ki naj jim omogoči nova trgovska podjetja.

Hitlerjev fašizem čuti privlačnost pomnoženega oboroževanja, ki bi pomenilo dobro kupčijo in je zaverovan v neprimerno strateško pozicijo, ki bi mu jo dale kolonije. S kolonijami bi lahko mnogo hitreje začel svetovno vojno in bi imel ugodnejši položaj v vojni.

Nekateri ljudje mislijo, da bi odpadla vsaka nevarnost vojne, če bi le Hitler dobil kolonije, ki jih zahteva; ali pa razumejo, zakaj je Mussolini podprl njegove kolonijalne zahteve v svojem govoru v oktobru 1937? Italijanski diktator razume, da ne bo mogel doseči svojega najljubšega cilja, razdejanja angleško egiptovskega Sudana in preureditve italijanskih kolonij v neprekinjeni enoti brez nemške pomoči. Če bi se Tanganyika vrnila Hitlerju, bi Mussolinijeve čete lahko korakale iz Libije in iz Abesinije, zakaj angleški odpor bi se utegnil zlomiti, če bi Nemčija napadla Kenijo in Ugando. Hitlerjevi in Mussolinijevi načrti gredo celo dalje — ne le Tanganyika, ampak vse nekdanje nemške kolonije, zlasti Kameruni in zapadna Afrika naj bi postali nemški. Če bi naciji mogli dobiti vse to, bi Hitlerjeve in Mussolinijeve armade lahko naredile zagozdo med Libijo in Kameruni, Afrika bi bila razdeljena na dvoje in angleške in francoske kolonije bi bile ločene.

O teh ciljeh se javno piše v nemški in italijanski kolonijalni literaturi. Fašističen zid od Tripolisa do Capetowna spada med najljubše sanje diktatorjev. Naj tisti, ki verjamejo, da bi se Hitler zadovoljil z vrnitvijo kolonij, pomislijo na špansko Afriko. Španska Gineja je rezervirana za nemško novo ginejsko

kompanijo in za rajhsverske oficirje. Velike strateške zgradbe so tam dovršili, kjer vlada — skupno Francovi zaupniki in vsegamogočen nemški konzul. V glavnih mestih in na otoku Fernando Poo kontrolirajo vojaški specialisti, tehniki in rajhsverski oficirji vse utrdbe. V Bati so naredili veliko letališče; ves okraj nadzorujejo Hitlerjevi vojaki in ob otoku Fernando Poo je zgrajeno oporišče za nemške podmornice.

Če se Hitlerju vrnejo kolonije, ki jih zahteva v Afriki, bo le tem bolj pohitel s svojimi osvojitvami v Evropi, zakaj te kolonije mu bodo dale mornariška in letalska oporišča in — več vojakov.

Hitler ima še en izgovor, zakaj da Nemčija ne more živeti brez kolonij, namreč ta, da je Nemčija preobljudena. Kako je s to rečjo? Vzhodno od reke Labe prihaja od 37 do 63 prebivalcev na četvrti kilometer, zakaj večina zemlje je v rokah bogatih veleposestnikov. Po najnovejših poročilih bo Nemčija letos gledala, da se vrne dvesto tisoč izseljenih poljedelskih delavcev, kar ne kaže, da bi bila Nemčija preobljudena. Nacijska vlada se pritožuje zaradi pomanjkanja prostora; zdi se pa, da ustvarja sama to pomanjkanje; v zadnjih letih je odvzela nemškimi kmetom več kot poldrug milijon akrov zemlje za strateške zgradbe. Po mestih čaka poldrug milijon družin na stanovanje, ker so namesto teh zgradili kasarne in velikanske palače. Fašizem ne more živeti brez baharije, ničemurnosti in sile. . .

Vse to jasno kaže, da ne bi bila vrnitev kolonij Hitlerju nikakršno tolažilo, tudi ne izpolnitev kakšne resnične potrebe, še najmanj pa zavarovanje miru. Hitler je storil neštete obljube, izpolnil pa ni nobene. Pri njem je vedno: "Le še to, potem pa nič več." In kadar koli kaj dobi, pride: "Zdaj pa še več." Vse odnehanje in vse popuščanje edino utrjuje v njem vero, da se mu nič ne more odreči, njegova požrešnost ne pozna nobenih meja in če se ni že prej, se sedaj smatra za največjega človeka na svetu. Tak blaznež ni nič vreden za svetovni mir, ampak je največja živa nevarnost. Edino, kar ga more iztrezniti, je to, da se mu krepko stopi na prste in pokaže, da je njegovih zahtev prav tako konec kakor njegovih obljub, ki nikdar niso bile vredne počenega groša.

Demokracija

IVAN JONTEZ

Rojstvo tvoje bilo vihra,
ki je trone starodavne
zamajala in razsula,
ljudstvu dala do besede.

Trpki boji, strašna vihra —
Grob ob grobu padlih borcev —
Ali tebe, up človeštva,
ni ustavil meč tiranov.

Prišla si, nas vzradostila,
žgoče rane nam celila,
v srcih upanje zbudila —
zarja pa je spet vtonila!

Zopet tulijo viharji —
Strašne križe riše strela —
Z jeklom vladajo tirani —
Ti pa kot bi omrtvela!

Vsak slepar te že obrača
kakor svinja meh koruze!
Kramarjem si kakor cunjja,
ki naj jalovost pokrije!

Mar to znači, da umiraš?
Da boš mrharjem kosilo?
Zakon večni je drugačen,
zarje vstajajo iz teme.

Ni te strlo pri Bastili,
ni te zmlinčil Lev z Otoka —
pa pred kljukastimi križi
da bi zgrudila se strta?

Naj je noč sedaj še črna,
tebi se bo umaknila!
Bes pogine, ti boš živa,
prerोजना, pomlajena!

Više od ptiča

TEH ČASIH, ko je vse na svetu napeto in človek nikdar ne gre spat brez strahu, da zasliši zjutraj, kadar se zbudi, kakšno hudo novico z enega ali drugega konca sveta in ko mora vsa tehnika služiti vojnemu bogu, je tolažilno, da se tuptam vendar kaže napredek, ki služi mirnim ciljem. Seveda, tudi v takih slučajih ni gotovo, da se ne bo militarizem postal tega, kar mu nikdar ni bilo namenjeno, kakor se je že mnogih reči, katerih izumitelji niso nikdar mislili, da bo njihovo delo izrabljeno za umor. Ampak zaradi teh pomislov se ne more ustaviti ves napredek in tudi če bi se mogli preprečiti koristni izumi, ne bi to nič zaleгло, zakaj veliki vojni gospodje bi vedno našli pokorne ljudi, ki bi zanje delali v laboratorijih in tako bi vsa znanost služila le vojni.

Najnovejša fotografska kamera je ena tistih presenetljivih iznajdb, ki pomagajo preobraziti človeško življenje. Amaterji naj si pri tem ne delajo prevelikih upov, zakaj ta aparat

ni tako enostaven kakor tiste male kamere, brez katerih na tisoče ljudi ne stori nobenega koraka. Ne more se nositi v žepu ali v torbi in pri posetu ali izletu ni za nobeno rabo. Kdor ga hoče rabiti, mora biti zelo visoko, ne na vrhu metropolitanske palače, tudi ne na Triglavu ali Mont Blancu. Fotografira se s tem nastrojem iz višav, v katere ne poleti noben ptič.

Višave danes ne pomenijo več tega, kar so nekdanj. Posebno zgrajeni baloni so bili že v stratosferi — v Evropi in tukaj. Ampak to so za sedaj izjeme. Letalom je to še neznana dežela. Ali inženirjem "žilica" ne da miru in izumili so letala, s katerimi so dosežejo višave, o katerih se še pred kratkim nikomur ne bi bilo sanjalo. Ti čudni ptiči, ki imajo precej drugačno obliko kot navadna letala, se dvigajo sedem milj nad zemljo. Poglejte v višavo, kadar je dan najjasnejši. Nobena zapreka ne ovira vašega vida, oči so vam izvrstne, ampak letala v tej višavi ne boste videli in njegovih

motorjev ne boste slišali. Sedem milj nad zemljo!

Pa ne letajo za zabavo. Letala so tako urejena, da lahko poneso v te višave prej omenjeni fotografski aparat, ki ni prav nič podoben kameram, katerih smo vajeni. Predvsem tehta približno šest sto funtov. V bistvu je to zvezdarski daljnogled, ki ima devet ali deset leč in v njem je fotografski aparat. "Vid" tega stroja je pet tisočkrat ostrejši od dobrega človeškega očesa. Ujame pa iz te višave tri sto četvornih milj naenkrat.

Tri sto četvornih milj ni malenkost. Ampak na fotografski plošči se ne zaznamujejo le obrisi krajine in največji predmeti, temveč neverjetne podrobnosti. Razume se, da jih ne boste videli, če vam pokažejo posnetek. Tisti, ki "čitajo" te fotografije, morajo biti specializirani izurjeni in morajo biti strokovnjaki kot geologi, agronomi i. t. d. Mala fotografija se da tako povečati, da zavzame v laboratoriju celo steno. In to povečanje študirajo učenjaki kakor da bi na primer z lune gledali na zemljo. S povečevalnim steklom pregledajo vso krajino od enega kraja do drugega in lahko vam povedo, kje je trava, kje se opazijo stopinje v njej—

"Čakaj! Ali nas misliš potegniti?"

Ne, prijatelji. Zdi se neverjetno, pa je vendar resnično. Skoraj vsa država Arizona je bila fotografirana na ta način in delo se neprenehoma nadaljuje.

Lepo in zanimivo. Ampak kakšna korist prihaja od tega?

Ogromna, zlasti v boju zoper sovražnosti narave. Poplave, prašni viharji, pogreznjena zemljišča niso človeku mili pojavi. Toda kadar pride vest o taki ali podobni katastrofi, pravijo ljudje: "Strašno!" In potem dodajo: "Pa kaj hočemo? Tako je in nič ne moremo storiti zoper to."

Učenjaki pa niso tega mnjenja. "Če bi le razumeli vse te reči, bi nemara lahko tudi kaj storili zoper take nesreče." In to novo fotografiranje jim daje precej sredstev za tako spoznanje. Sam polet v višave ne bi bil presenetljiv, saj so letalci v raznih deželah prišli tako visoko, le da dosežejo rekord. Ampak tukaj ima višava pomen, da se aparatu odpre čim večji kos zemlje. Pogled tega instrumenta prodira tako rekoč pod površje zemlje. Učenjak lahko čita iz povečane fotografije, da je pod

površino nekaj narobe. Geolog sledi s svojim svinčnikom podzemeljski "gubi" dvajset milj daleč, med griči, pod rekami, pod travniki ali pšeničnimi polji, celo pod mesti. Ta guba bo danes ali jutri povzročila potres ob vsej svoji dolžini. Če se nič ne ukrene, pridejo poplave, mostovi se bodo rušili, nasipi bodo pokali, hiše se bodo podirale in ljudje bodo ubiti. Poznati nevarnost je prvi pogoj, da se prepreči. In s spoznanjem vzrokov se bo mnogo velikih nesreč lahko preprečilo. Tedaj se ne bo več dejalo: "Strašno je, pa kaj hočemo?" V Arizoni so že spoznali vzroke prašnih viharjev, in pripravljajo se sredstva, da se v bodoče preprečijo.

Polet v višavo sedmih milj in ž njim spojeno delo kajpada ni igraka. Zdi se, da ni niti zabava. Že to, da mora letalo dvigati šest sto funtov težki aparat, kaže, da je tu nekaj nenavadnega. Kadar je letalo kakšnih deset tisoč čevljev visoko, bodo v kabini zaprli ventilatorje. Še dva tisoč čevljev, pa bodo odprli ogrevanje. Tedaj je kakor da piha zdaj topel, zdaj mrzel veter po kabini. Kadar je letalo dvajset tisoč čevljev visoko, se je to že umirilo in v kabini je prijetno toplo. Zrak v letalu je umetno napolnjen s kisikom. Zunaj je temperatura dvanajst stopinj pod ničlo — po Fahrenheitu. Spodaj se vidi zemlja, ampak to je vse. Polja, rek, celo mest ni videti. Opazili bi pač gorovje, ampak če je v dolini mesto, bi ga mogli najti le z dobrim daljnogledom. Kadar je višina trideset tisoč čevljev, ni videti niti hribov. Letalo se dviga, ampak kdor je v njem, ne čuti tega. Zdi se kakor da visi letalo v temni atmosferi. V notranji zrak se spusti več kisika. Zunaj je zrak že šestdeset stopinj pod ničlo. Inženir pri fotografskem aparatu pazi, da je letalo ravno. Dve lučici mu kažeta to. Sploh je ob aparatu vse polno vijakov, gumbov, zapornic in drobnarij, o katerih lajik niti ugibati ne more. Kadar je dosežena nameravana višina, se navidezno igra s kamero — prepričan hoče biti, da gleda naravnost navzdol. Tedaj fotografira, morda celo uro, dokler ni vjel vsega, kar je nameraval za ta dan. Če gre po sreči, spravi v tem času kakšnih dva tisoč četvornih milj na film. Kadar je film razvit, se pričinja delo ostalih strokovnjakov. Vi niste iz one višave videli niti hribov, oni pa bodo iz fotografije čitali podrobnosti, ki jih v dejstvu ne bi opazili niti s sosednega griča.

Mi in naš čas

(Odlomki.)

Najbolj značilna stvar za naš čas je silna zmeda in desorijentacija, ki je zajela tudi tiste ljudi, o katerih je marsikdo mislil, da jih ne more in ne sme, namreč voditelje delavskih pokretov. Kakor ob času hudega potresa se zdi: hiše se rušijo, ponosne stavbe padajo v prah kot otroške igrače, iz razvalin sikajo pogubni plameni in človek ves prepaden strmi in se v strahu vprašuje, kaj bo ostalo, če bo sploh kaj ušlo razdejanju... Mi živimo v taki potresni dobi, ko se ruši vse, kar je bilo videti še včeraj "večno," ko druga za drugo padajo stare vrednote in si človek še ni povsem na jasnem, kakšne naj bodo nove vrednote, ki naj dvignejo svet iz ruševin... Zdi se, kakor da je prišel potres prej, nego smo pričakovali, da nas je našel nepripravljene...

Potresi pridejo prav tudi zločinskim elementom, ki izrabijo splošno zmedo za krajo, rop in dodatno razdejanje... Zdaj si pa zamislimo takole situacijo: potres ruši mesto; med razvalinami se potikajo tolpe zločincev, ki kraje, ropajo, ubijajo; in tu pa tam se najdejo obupanci, ki v hipni ponorelosti pomagajo uničevalnim silam potresa. zavirajo vsako pomožno akcijo, češ, saj je zaman vsak napor... In ljudje, ki jim katastrofa ni vzela še vse pamei, pa gledajo in gledajo in ugibajo: Kaj storiti? Ali naj mirno gledamo in čakamo, da bo vse hudič vzel in potem začnemo graditi na novo—če bomo imeli s čem graditi? Ali naj skličemo zborovanje, da se dožene, kakšno opeko bomo rabili pri zidanju novega mesta in kam bomo šli po njo — potres naj pa med tem ruši in zločinski element nemoteno divja? Ali pa bi bilo morda bolje, najprej napraviti red in rešiti, kar se rešiti da — načrte bomo pa delali potem, ko bomo videli, pri čem smo?

Ali ti ljudje se ne morejo zediniti ne za to ne za ono. In preden veš, kaj se prav za prav dogaja, so si že v laseh!

In vendar je problem čisto preprost in enostaven: napravi red in reši, kar se rešiti da, potem boš pa šel na delo in skušal zgraditi nov dom, ki bo bolj varen pred potresom! Načrt ti

bodo narekovale najnovejše izkušnje, nekaj gradbenega materiala boš dobil iz razvalin, ostalega si boš pa poiskal tam, kjer ti bo najbolj priročen in kjer boš našel najboljšega...

Vsi vemo, kaj bi radi: nekaj novega, nekaj znosnejšega, nekaj pametnejšega, poštenjšega kot je to, kar imamo. Novo hišo hočemo, v kateri bo življenje znosno in kolikor mogoče svetlo. To vemo. Ne moremo se pa zediniti za načrt, za čas graditve, za stavbni material in podobno, torej za podrobnosti.

Tudi vsakega arhitekta ne maramo... Proti nekaterim imamo predsodke, ker nam njegovo ime ne zveni dovolj domače, proti nekaterim pa pomisleke zaradi barve samoveznice itd. Mislim pa, da se bomo sčasoma toliko zbistрили, da ne bomo več gledali na take brezpomembnosti, temveč se vprašali, ali ima mož, ki nosi recimo rdečo samoveznico, v glavi in srcu kaj dobrega za nas... Saj bo človek nazadnje spoznal, kaj je dobro zanj in kaj slabo, kaj je važno in kaj ni važno, kaj je glavno in kaj postransko, kaj lahko še počaka in kaj ne more počakati! Moral bo. Zato vzlic slabemu videzu ne obupujem, temveč upam, da se bo nazadnje vse prav izteklo. In dokler upamo, tako dolgo živimo. Nič delj.

I. J.

Kitajci se ne pritožujejo le zaradi japonskega zračnega bombardiranja neutrjenih mest in ubijanja žen in otrok, ampak tudi zaradi opija, proti kateremu so se borili leta in leta in ga že skoraj iztrebili, pa ga Japonci sedaj siloma uvajajo v zasedenih krajih. Da so njihove pritožbe upravičene, je potrdil v Ženevi pri Ligi narodov tudi bivši ameriški generalni konzul v Tjencinu, Stuart Jamieson Fuller. Kitajski zastopnik dr. Viktor Hu Čicaj je dejal: Japonska združuje s svojim militarističnim napadom tudi narkotičen napad, ki postane sčasoma prav tako morilen. Dejal je, da je sedanja Mandžurija "arzenal narkotičnih snovi." — S tem hočejo japonski militaristi menda le prisiliti trgovatne Kitajce, da spoznajo njihovo "priateljstvo."

V brivnici je sedel mož z milom na licu in obložen z vročimi brisačami in mirno čakal na nadaljevanje brivske operacije. Naenkrat pridrvi fantič in ves razburjen zakliče: "Gospod Kovač, gospod Kovač, vaša hiša gori!" Mož plane po konci, se izmota iz ogromnega predpasnika in oddirja po cesti. Naenkrat se ustavi in se prime za glavo. "Zlodja, saj jaz nisem Kovač. Kam pa bezljam?"

Zamegljena slika

Anton Šular

Vselej, kadar čitam v novinah, da se je ta ali oni podal v staro domovino na obisk svojcev in pogledat še enkrat kraje, kjer so mu tekla mlada leta, mi pride na misel, če se bo tudi njemu, ali njej, zdelo vse tako čudno izpremenjeno kot se je meni, ko sem pred nekaj leti, po skoro 30 letih bivanja v tej deželi, šel na obisk v domovino.

V tovarnah na vzhodu, v rovih Skalnatega gorovja in prerijah jugozapada se mi je počasi ustalila nekakšna zamegljena slika tistih dolenskih gričev in vinskih gor, gozdov in potokov ter belih vasic, kjer smo nekdanj krave pasli, stikali za ptičjimi gnezdi, nabirali jagode in borovnice.

Prva leta prihoda v "novo deželo" sem bil zelo zatopljen v misel, kako se hitreje privaditi novim krajem, novim razmeram in tujim ljudem. Tako se mi je kmalu zameglila prava slika nekdanjih domačih krajev. Kadar sem prejel pismo od svojcev, sem si vedno v duhu zamišljal ondotne kraje in si vtisnil v možgane sliko, ki je po mojih mislih morala biti prav natančna.

Veliko je bilo torej presenečenje in razočaranje, ko sem stopil po dolgih letih na domača tla. Vse je bilo videti popolnoma drugače kot pa sem si bil zamišljal. Vse se je namreč zdelo premajhno in pretesno. Pač zato, ker sem se navadil prostrane dežele, ki se ponaša z vsem "največjim." Domača hiša, poleg nje sadovnjak, njive in vinogradi, vse tako otročje majhno kot igrače in otročje gredice.

"Oče, kam je šlo polovico sadovnjaka, da je ostal le tale majhni ograjeni košček?" sem vprašal. Začuden me je pogledal. "Hm, kam naj bi šlo?" je odgovoril, "saj je še vse tisto, kar sem podedoval po svojem očetu." "Smešno majhno je videti," sem pripomnil. Ni me razumel.

V moji domišljiji bi bil moral sadovnjak obsegati najmanj par akrov sveta, v vrstah zasajenih s sadnim drevjem, z jabolki, hruškami, črešnjami in češpljami, pa vse lepo razvrščeno, prav nič ne v gneči. Zdaj pa — vse na kupu! In par korakov, pa sem na sosedovem

vrtnu, ki je, kajpada, tudi videti majhen in tesan.

Vinograd, kjer smo že zgodnje pomladanske dneve pričeli z obrezovanjem in kopanjem, potem s škropljenjem in drugimi deli, dokler ni prišla najlepša doba, trgatve, se mi je nekdanj zdel širok kos zemlje. Saj je bilo treba pet in dvajset kopačev v vrsti, da so segli od ene meje do druge. In dolžina! Posebno, kadar sem raznašal gnoj v košu, z vrha navzdol. Zdelo se mi je kot najmanj pol milje daljave. Zdaj pa — ozek pas zemlje, stisnjen med drugimi pasovi. Od daleč je videti vsa gorica kot bi narisal debele črte na papir.

Da je izprememba v meni in ne v teh krajih, to mi je bilo jasno. Toda, kako je mogoče, da človek izgubi pravo sliko iz spomina, v nadomestilo se mu pa vtisne vse nekaj drugega?

Domači potok, ki je narastel ob jesenskih deževnih dneh in se ob povodnji razlival po travnikih, se mi je včasih zdel kot velika reka. Zdaj pa . . . majhna pohlevna vodica, da se je komaj poznalo, da se sploh giblje. Ob suhem vremenu bi jo lahko žejen kos popil. Opozoril sem očeta na deloma zasuto in skoro suho strugo. Zamislil se je in priznal, da potok počasi usahnjuje in nekdanje vsakoletne jesenske povodnji ni več. "Če pojde tako naprej, bo v prihodnjih tridesetih letih popolnoma usahnil," je pripomnil. "Toda tega nihče izmed nas ne opaža, ker gledamo enakomerno sliko vsak dan."

Kaj pa nekdanji znanci in prijatelji, posebno še sošolci? Pa sem začel naštevati imena, kolikor sem se jih spomnil. "Raztreseni so po svetu, in precejšnje število jih je ostalo na bojnih poljanah v Galiciji." Izmed raznih imen, ki so mi jih našteali, sem spoznal le tri sošolce, ki so še doma. Obiskal sem Naceta G., ki kmetuje doma. Kako je? "Težko! Oženjen — kupica otrok, — in nerodno je stopati za plугоm z leseno nogo." Prava noga je ostalo nekje v Karpatih. Penzija? "Da, dvanajst dinarjev na mesec, še za tobak premalo; je pač nas, z lesenimi nogami, preveliko število."

Obiščem Zofko, v katero smo bili zaljubljeni menda vsi dečki celega razreda. Omožena z upokojenim orožnikom, nekaj pokojnine, drugo se pridela na par njivah in — gre.

Kje je Tone? zaslišim neko jutro glas pred hišo. Predstavi se mi sošolec Anton V., s katerim sva sedela skupaj v eni klopi. Ker je bil zelo kratkoviden, ni videl na spredaj stoječo šolsko tablo. Pa me je naprošal, da sem mu šepetaje tolmačil, kaj je napisano, da prepišemo v svoje zvezke. Za to "šepetanje" sem dobil od učiteljice — klofuto. "Kako se še imáš?" vprašam. "Slabo je! Kupčujem s kmečkimi pridelki, predivom, fižolom, ježicami in podobnimi rečmi. Niti za borno življenje ni in tako slabo mi služi vid. Ampak, preden greš nazaj v Ameriko, mi boš dal dolar, v spomin najin jih šolskih let." "Hm, če je stvar taka, pa dam takoj." — Čez par let so mi domači sporočili, da je podlegel jetiki.

Torej, le par sošolcev . . . ki pa tudi imajo svoje skrbi. Drugih prijateljev in znancev tudi ni, razen, seveda, ožjih sorodnikov. Ljudje so sicer prijazni, toda gledajo te tako tuje, kot bi hoteli reči: toliko let si bil v tisti bogati deželi, pa nam kaj pomagaj.

Napredek se pač veliko bolj opaža v mestih kot pa po deželi. Sicer je tudi na kmetih nekoliko umnejše gospodarstvo in gospodinjstvo, čemur so pripomogle kmetijske in gospodinjstvene šole. Slabe so higienične razmere. Pred hlevom, takorekoč pod hišnimi okni, kupi gnoja, "kmetova zlata jama," kot mi je včasih dejal oče. Hišna okna nezamrežena, pa se poleti spreletavajo roji muh z gnojišča v hišo. "Nekako polovica ljudi, ki umrjejo v teh krajih, podleže jetiki in boleznim, ki so v zvezi z njo," mi je pojasnjeval lokalni zdravnik, ko sem ga vprašal o zdravstvenih razmerah.

Brez kake sentimentalnosti pa lahko rečem, da človeku, ki ga dan za dnem, leto za letom mori dolgočasna ameriška prerija, zelo dobro de sprememba in pogled na te domače hribčke in doline, po katerih so raztresene bele vasice. Ni čudno torej, da je naša turojena mladina, kadar obišče Slovenijo, vsa navdušena za "deželo svojih očetov."

Materijalni razlogi pa kmalu silijo človeka nazaj, v "širni svet," kjer je vseeno več svobode in ložja borba za obstanek. Ko si doma, pa zopet sanjaš o prihodnjem obisku, tja "čez lužo."

Tragedija Nankinga

RAVIJO, da je med Japonsko in Kitajsko vojna. Toda napovedana ni bila nikdar in mnogo ljudi se čudi temu. Stvar je pa vendar precej razumljiva, zakaj po vsem, kar se godi na Kitajskem, to res ni vojna, temveč grandiozno razbojništvo, kakršnega ni bilo na svetu od časov Atile in vpadov Džingis kana. Vojna sama na sebi je huda reč, polna tragedij, katerih večina ostane svetu neznana; toda kar počenjajo Japonci na Kitajskem, je tako grozno, da se zdi kot bi bila vsa človeška kultura v zatonu. Najstrašnejše se je to pokazalo v Nankingu, ko so japonske čete vdrle v mesto.

Neki Amerikanec, ki je živel dvajset let na Kitajskem in je ostal v mesto potem, ko so ga kitajske čete zapustile, pripoveduje o svojih opazovanjih in izkušnjah reči, ki bi se zdele kratko malo neverjetne, če ne bi bile potrje-

ne od mnogih drugih strani. Podobne zgodbe se pripovedujejo tudi iz drugih krajev, kamor so prišli Japonci, ki so v navadnem življenju prav taki ljudje kot člani drugih narodov in je torej njih divjanje le tako razumljivo, da je nezaslišani terorizem v načrtu japonskega militarizma. Z bestijalnim strahovanjem misli zlomiti kitajski odpor, ker ne razume človeške nature. Zversko besnenje ni nikdar doseglo tega namena, ampak je le tem bolj izzivalo bojevitost in obrambno trmo.

Sledeči povestim omenjenega Amerikanca slišimo, da je bilo v Nankingu po zavzetju mesta ubitih dvajset tisoč ljudi, moških, žen in otrok. Japonski militaristi so prekinili vse zveze z zunanjim svetom in zatrli vsako poročilo o svojem divjem počenjanju. Časniški poročevalci so spoznali, da bi bilo nesmiselno ostati v mestu, če ne morejo poročati in so od-

šli, japonski poveljniki so bili pa veseli tega. Misijonarji so mislili na bodočnost in so molčali.

Japonci so pač posvarili tujce, naj zapuste mesto in večina jih je storila to. Ostalo nas je osemnajst Amerikancev in nekoliko drugih. Vedeli smo, da varnost ne bo velika, toda naše mesto je bilo tukaj, med Kitajci, s katerimi smo bili delali v času miru.

Z brezžičnimi depešami in sli smo se obrnili do japonskih in do kitajskih poveljnikov, naj določijo internacionalno zono za begunce, kjer jim bo zajamčena varnost. To ozemlje je obsegalo od Amerikancev vzdrževani Ginglingov kolegij in nankinško vseučilišče. Tukaj smo se založili z rižem in moko in 450 kitajskih policistov je bilo določenih za vzdrževanje reda. Dokler je bilo mesto oblegano, ni bilo skoraj nobenega vznemirjenja in prav nobenih plenitev. Kitajski vojaki so plačali vse, kar so dobili in so respektirali pravice civilistov. Ko je 12. decembra kitajska obrambna sila zapustila mesto, se je pričela strahota. Tri milje široke ulice, ki drži do mestnih vrat, je bilo natlačenih z vojaki, begunci in vojnim materijalom. Neki tovorni voz z municijo se je vnel in je eksplodiral. Kmalu so bili avtomobili, rikše in domači vozički v plamenu. Japonska letala so priletela nizko in streljala s strojnimi na vojake in begunce, ki se niso mogli braniti, na starce in bolnike, ki se niso mogli nikamor umakniti.

Drugi dan sem plezal čez hribe trupel in videl še ne povsem pogašene razvaline nekdanj krasne ulice. Povsod so ležala obžgana trupla, v nekaterih krajih po šest do osem eno vrh drugega.

Bili smo dovolj naivni, da smo verjeli japonskim letakom, ki so pravili: "Ostanite v svojih domovih; vaši sosede z Japonskega vam hočejo pomagati, da se napravi red." V resnici je bil to za Kitajce začetek štiritedenskega peklenskega zverinstva.

Ko so Japonci začeli korakati v mesto, smo jim šli nasproti in jim razložili dogovor o mednarodni zoni. Obljubili so nam, da se kitajskim vojakom, ki nam izroče orožje, ne bo nič zgodilo. Ta vest se je hitro raznesla po vsem mestu in kmalu smo bili zaposleni z razoroževanjem kitajskih mož in fantov. Mnogo jih je bilo, ki so oddali svoje orožje le, ko smo

jim razložili, kaj so Japonci obljubili. Kako smo pozneje obžalovali ta zatrdila!

Videl sem Japonce, prihajajoče v vladni del mesta, ko so kosili bežeče neoborožene Kitajce. Bilo je, kakor da streljajo za šport in smejali so se izrazom strahu, ki ga je bilo jasno opaziti na licih kulijev, trgovcev in dijakov. Ženske so lovili po vseh hišah. Če se je katera branila posilstvu, je bajonet naredil konec. Prizanesli niso niti 60 letnim ženam, niti 11 letnim dekletom. Posiljevanje se je vršilo kar javno po ulicah ob belem dnevu.

En dan se nam je posrečilo, odvrniti japonske čete od nevtralnega pasa. Drugi dan si je pa močan oddelek izsilil pot v našo zono in takoj so Japonci začeli loviti može in fante, ki so se jim zdeli sposobni za vojaško službo. Povezali so jih po 40 do 50 skupaj, mnogo civilistov in nekaj vojakov, in jih odpeljali. Deset minut pozneje smo slišali rapidno pokanje strojníc . . .

16. decembra se je posiljevanje začelo na debelo. Več kot sto žensk so polovili v nevtralni zoni — sedem njih knjižničark z vseučilišča — in odpeljali so jih na vojnih tovornih avtomobilih. Druge so v grozi tekale po stranskih ulicah, da bi se skrile, kadar koli se je prikazal kakšen Japonec. V enem poslopju smo skrili 9000 žensk. Tisti dan so odpeljali tudi 50 naših policistov in jih ustrelili. Če je kakšen Amerikanec protestiral, so ga vojaki prijeli, da ga je častnik mogel oklofutati.

Dva dni nato so bili požari po vsem mestu in vojaki so javno grozili, da bo požgano vse, kadar bodo vsi prebivalci ubiti. — Beguncem, tudi onim v našem taboru, so vzeli vse, kar so imeli, posteljino, obleko, kurjavo i. t. d. Vsaka pritožba je pomenila smrt.

Hoteli smo govoriti z vojaškimi poveljniki, toda prišli nismo dalje kot do nekega kaprola, ki ni znal angleško. 19. decembra so japonski poslaniški uradniki obljubili, da se kmalu vrne red. Za dokaz so napisali na videz važne dokumente, ki naj bi se prilepili na tujo lastnino. Če se je to storilo, so japonski vojaki takoj potrgali dokumente. Divjanje se je nadaljevalo brez odmora. Po desetkrat na dan so vdrle patrole v kitajske hiše in prav tako v tuje in so odnašale, kar so našle. Amerikanske zastave so trgali z ameriških poslopij in jih pred našimi očmi teptali v blato.

Psi so se klatili po ulicah, od trupla do

trupla. Smrad je bil neznosen. Ko so oddelki kitajskega rdečega križa hoteli pospraviti trupla z ulic, so jim Japonci vzeli lesene krste in jih porabili za kresove v "proslavo zmage." Mnogo delavcev rdečega križa je bilo ubitih.

Ko smo ponovno odločno apelirali na japonsko poslanstvo, nam je bilo povedano, da pride zvečer 17 posebnih civilnih policajev in da se red za gotovo vrne. 17 policajev in 50.000 podivjanih, plena in umora željnih vojakov!

Na predbožični dan je bila vsa Tajpinška cesta, najvažnejša trgovska ulica v Nankingu, v plamenih. Skozi iskre, katerih je bil ves zrak poln, sem se vozil in preko obžganih teles, videč Japonce z baklami v rokah, požigajočih poslopja, potem, ko so z blagom napolnili tovorna avta. Tisto noč je bila vojaška policija določena, da straži naš pas. Takoj so policaji našli primerne prostore in so šli spat. O polnoči je prišel oddelek japonskih marinarjev; z bajonetom je bil ubit kitajski čuvaj in tri mlada dekleta so odpeljali.

Izmed 54 inženirjev pri mestni elektrarni jih je bilo prve dni "kar tako" 43 ubitih. Na božični dan so nas japonske vojaške oblasti vprašale, ali vemo, kje bi mogli najti te inženirje. Treba bi bilo odpreti elektrarno. Malo tolažbe je bilo v tem, ko smo jim povedali, da so jih njihovi lastni ljudje ubili. Kmalu potem, ko so odšli, je nekdo potrkal na vrata moje pisarne. Dva kulijsa sta zunaj podpirala telo moža, čigar oči, nos in ušesa so bila obžgana, tako da ga ni bilo mogoče spoznati. Bil je s 40 ali 50 drugimi povezan; vse so polili z gazolinom in ko so se ga vse obleke napile, so jih zažgali. On je ušel smrti le, ker je bil na robu. Pozneje so pripeljali še dva taka mučenika k nam.

Druge so rabili, da so se japonski vojaki na njih vadili v rabi bajoneta. Povezani so bili po dva in dva in poveljniki so pravili vojakom, kam naj zasade bajonet. Mnogo jih je obležalo za mrtve in prinesli so jih k nam v bolnico. Največ jih je umrlo.

Medtem ko se je ubijanje na debelo nadaljevalo, so japonska letala metala iz zraka letake: "Vsi dobri Kitajci, ki se vrnejo v svoje domove, dobe hrano in obleko. Japonsko hoče biti dober sosed tistim Kitajcem, ki se ne dajo premotiti takim zverinam, kakršne so Čjang Kaj-šekovi vojaki." Na letakih je bila slika japonskega vojaškega korenjaka, držkega v na-

ročju kitajskega otroka. Ob njegovih nogah se je priklanjala mati v zahvalo za riž. Ko so priplavali letaki iz zraka, je na tisoče Kitajcev zapustilo naš tabor, da se vrnejo k razvalinam svojih domov. Drugi dan je bilo število strahot nezaslišano. Matere so bile posiljene pred očmi svojih jokajočih otrok. Na svoje oči sem videl tri in štiri letne otroke ubijane z bajoneti. Naši uradniki so izračunali, da je bilo najmanj dva tisoč žensk napadenih, preden so se mogle vrniti pod našo zaščito.

Na dan pred novim letom so bili kitajski trgovci iz našega tabora poklicani na japonsko poslanstvo, kjer so jim rekli, da se bodo drugi dan vršile po mestu "spontane" — to se pravi, od Kitajcev samih prostovoljno prirejene slavnosti. Beguncem je bilo ukazano, da naredo dovolj japonskih zastav, ki jih bodo nosili v paradi. Poslaniški uradniki so dejali, da bodo Japonci veseli, če bodo videli slike takega pozdrava japonskih vojakov.

Meseca marca je vladna radijska postaja v Tokiju razglasila vsemu svetu vest: "Tolovaji, ki so bili odgovorni za toliko ubijstev in škode v Nankingu, so bili vjeti in eksekutirani. Pokazalo se je, da so bili to nezadovoljni vojaki Čjang Kaj-šekove armade. Sedaj je vse mirno in japonska armada hrani 300.000 beguncev."

In na svetu so bili ljudje, ki so verjeli, ali pa se delali kot bi verjeli tej krasni tolažbi japonskega zverskega militarizma . . .

Star dovtip, ki je bil že davno znan, pripisujejo sedaj bivšemu angleškemu kralju, sedanjemu vojvodi windsorskemu. Njegov ded, kralj Edward, ki je bil že precej v letih, ko je prišel na prestol, je imel rad svojega vnuka, le njegove brbljavosti ni maral in mu je večkrat dejal, da otroci, ki preveč klepečejo, niso priljubljeni, pa naj imajo kralja ali pa berača za očeta. Enkrat je pri kraljevskem kosilu fantič zopet začel: "Dedek, dedek." Edward ga je pogledal in zlovoljno dejal: "Ali ti nisem že dostikrat povedal, da naj otroci takrat govore, kadar jih kdo kaj vpraša?" Princ je obmolnil. Pozneje je bilo Edwardu žal in da bi potolažil vnuka, je odšel k njemu in ga vprašal: "No, kaj si mi pa hotel povedati pri mizi?" Princ ga je — na videz plaho — pogledal in odgovoril: "E dedek, sedaj je itak že prepozno. Hotel sem ti povedati, da je na tvoji solati gosenica, ampak sedaj si jo že pojedel."

Glasba navadno močno vpliva na ljudi, ampak malo je znano, da tudi hladi. Če poslušate po leti melodijno glasbo, ne boste čutili vročine kakor bi jo sicer. Seveda nima vsaka glasba enakega učinka. Komorna muzika hladi bolj kot kakšna težka simfonija. Jazz, o katerem nekateri trdijo, da je tudi glasba, sploh ne hladi, ampak le muči ušesa.

Opozicija v Nemčiji

V tretjem rajhu ne gre vse tako po loju kakor bi človek mislil, če čita časopise iz Nemčije, poslušaja Hitlerjeve bahaške govorance in vidi servilno pritrjevanje "državnega zbora" vsemu, kar mu "vodja" pripoveduje. Zdelo bi se, da je opozicija v fašistični državi sploh nemogoča. Seveda, v tem smislu kakor živi in ravna opozicija v demokratskih deželah, je izključena pod diktaturo; ampak to ne pomeni, da je ni in da ne funkcijonira. V svobodnih deželah opozicija lahko kritizira vlado, razvija svoje ideje, stavlja zahteve in javno skuša predobiti večino prebivalstva zase. Boj proti vladi, če ni nasilen, je naravna pravica onih, ki se ne strinjajo z njo. Javno izreči kritično besedo v Nemčiji pomeni v najboljšem slučaju koncentracijski tabor. Opozicije v tem smislu torej ni pričakovati v rajhu. Ampak kakor je pod vsakim absolutizmom nezadovoljnost našla svoja pota, tako jih ima tudi v nacijski deželi in zdi se, da njena propaganda ni brez uspeha.

Razmere v sedanji Nemčiji so take, da je nezadovoljnost ljudstva lahko razumljiva. Seveda je, kakor v vsaki absolutistični deželi nekaj ljudi, ki imajo od sistema dobiček in so zaradi tega zadovoljni, ne žele izpremembe in se postavljajo za nacizem. Drugače je pa z masami, z delavci, kmeti in malimi trgovci. Delavcev je v Nemčiji 32 milijonov; dvanajst milijonov jih zasluži manj kot 25 dolarjev na mesec. Četrtnina malih trgovcev naredi manj kot 30 dolarjev dobička na mesec. To je razvidno iz poročil v glasilu takozvane "Nemške delavske fronte." Od začetka leta 1936 do 1. oktobra 1937 je moralo 75,000 rokodelcev zapreti svoje delavnice, kar je poprečno 117 na dan. Delovni čas se neprenehoma razteguje, ne da bi se plače kaj zvišale; obenem se delo "modernizira," to se pravi, priganjanje narašča in nezgode se množe in prav tako bolezni, ki so posledica prenapornega dela. Če bi bile cene življenskih potrebščin primerne mezdami, bi se lahko reklo, da se denarne razmere v eni deželi ne morejo primerjati z onimi v drugi; toda draginja je velika in mnogih živil, ki jih telo nujno potrebuje, sploh ni dobiti. Saj je

Goebbels sam izjavil, da so kanoni bolj potrebni kot maslo.

Te razmere razlagajo nezadovoljnost med delavskimi masami, tudi med tistimi, ki so v začetku verjeli, da ima Hitler res nekakšno protikapitalistično, kolikor toliko socialistično politiko v načrtu. Dovolj je pa tudi drugih razlogov, ki izzivajo nezadovoljnost tudi v krogih, kjer materialno življenje ni glavno vprašanje. Znano je, kako je nacijski režim razburil katoličane; prav tako je pa tudi posejal odpor med protestanti, ki smatrajo danes Niemöllerja za pravega mučenika. Zahteva, da naj služi vsa znanost, literatura in umetnost nacizmu, je sicer naredila nekoliko "učenjakov," "pisateljev" in "umetnikov" iz ljudi, katerih "dela" ne bodo preživela fašističnega sistema, na drugi strani je pa pognala celo armado resnično velikih duševnih delavcev iz Nemčije, one, ki so morali ostati doma, je pa prisilila, da na tihem stiskajo zobe in komaj čakajo na dan, ko bosta znanost in umetnost zopet svobodni.

Med vsemi temi nezadovoljnimi se bolj in bolj obuja spoznanje, da je potrebno zbližanje vseh opozicijskih elementov, ne glede na razlike, ki jih idejno ločijo. Misel prodira, da je padec nacizma najvažnejši v sedanjih razmerah in da ga mora nadomestiti kakršna koli oblika demokracije, v kateri bo borba nazorov lahko zopet kulturna.

Nekaj zveze med temi različnimi elementi je ustanovljene s pomočjo radia. Februarja lanskega leta se je začela vsak večer ob desetih oglašati "radijska postaja nemške svobode." Ustanovili so jo komunisti in kmalu so se njene objave slišale po vsej Nemčiji. Dva meseca pozneje je postaja stopila v službo "nemške ljudske fronte" in je sedaj najvažnejše sredstvo socialistov in katoličanov, kmetov in intelektualcev, komunistov in nižjega srednjega sloja.

Da je taka propaganda do skrajnosti ujezila nacije, je lahko uganiti. Odkar razširja svoje vesti o razmerah v rajhu, o svetovnih dogodkih in daje navodila za protifašističen boj, napenjajo vse sile, da bi jo uničili. Ker dela ta postaja s kratkimi valovi (29.8), je zlo-

glasna Gestapo uprizorila neštete nenadne hišne preiskave, da bi zasegla vsak radijski aparat s kratkimi valovi. Prav tako je premetavala vse po trgovinah, kjer prodajajo take aparate. Najbolj se pa naciji trudijo, da bi zasegli postajo samo. Pri tem pa niso imeli doslej prav nič sreče; niti to se jim ni posrečilo, da bi s svojimi postajami utišali razglasjevanje "glasu svobodne Nemčije."

Ne le, da ima postaja zveze po vsej Nemčiji in dobiva direktno vse informacije, ima stike tudi z inozemstvom in mnogo znanih nasprotnikov fašizma je preko te postaje govorilo nemškemu narodu, med drugimi Jean Cassou, George Branting, Ernest Hemingway, Ramon Lamona, Margerita Nelken in mnogo drugih. Tam, kjer ne morejo ljudje direktno poslušati, dobivajo vesti od onih, ki imajo aparate. Vrh tega se je pa razvila obširna ilegalna literatura, ki dopolnjuje radijska razglasjanja.

Te nezakonite vesti tiskajo na neverjetno tankem papirju s črkami, ki niso večje od glavne gumbnice. Včasih so te knjižice videti kakor kakšna druga izdaja, na primer znane Reklame knjižice. Tako je izšla "Kultura vzhoda in starinarstvo." Tam pa je bil članek, ki ga je bil spisal Dimitrov o fašističnem zločinu v Almeriji. V drugi taki knjižici je začetek novele nekega nacijskega pisatelja, potem pa pride razprava o problemih mladine v sedanji Nemčiji in v boju zoper nacizem.

Neštete take knjižice so izšle in se razširjajo po vsej deželi. Bavijo se z gospodarskimi vprašanji, s katastrofalnim propadanjem rokodelstva, z nacijskim oboroževanjem in podobnimi predmeti. Mnogo jih je posvečenih mednarodnim vprašanjem, zlasti pa španiji. Tako je izšla popolna revija "Nemški pisatelj," v kateri so izražene ideje Thomasa Manna, Romaina Rolanda, Ernesta Hemingwayja in nemških pisateljev, ki se bojujejo v španski lojalistični armadi, kot Ludwig Renn in Gustav Regler.

Kako služi ta ilegalna literatura, ki se neprenehoma množi, osvetljuje izjava Marte Dodd, hčeri prejšnjega ameriškega poslanika v Nemčiji: "V nemških časopisih je bilo objavljeno komaj par vrstic znanega Rooseveltovega govora v Chicagu, v katerem je zagovarjal karanteno zoper napadalce. Toda po

vsej Nemčiji so se razširjali iztisi celega govora."

Drugi slučaj, ki označuje položaj, je sledeči:

Tri tedne, preden je Mussolini imel priti v Nemčijo, so našli po mnogih policijskih komisarijatih v Berlinu, Leipzigu in Essenu illegalen list z naslovom "Glasilo policije." Ta list je zagovarjal ljudsko fronto in kazal prenetljivo znanje o rečeh, ki se gode med najvišjimi funkcionarji nacistične mašine. Gestapo je bila takoj na nogah. Toda vse njene metode niso mogle odkriti središča te protifašistične policijske organizacije. Ampak v času, ko je bil Mussolini v Nemčiji, je bila policija odstavljena od vseh mest, ki so bila važna za nadzorovanje.

S "priključitvijo" Avstrije je ilegalna propaganda le pridobila, zakaj nasprotstva proti hitlerizmu je v Avstriji mnogo več kot se navadno misli. Celó v krogih, ki so izprva bili navdušeni za anšlus, se kaže razočaranje. Innitzerjevi pokloni Hitlerju niso izpremenili katoliškega nasprotovanja; ne Dollfuss ne šušnik nista mogla skrušiti revolucionarnega duha avstrijskega delavstva; terorizem nacijev že sili široke kroge meščanstva v opozicijo. S sarskim ozemljem je Hitler navidezno pridobil velik političen uspeh; nihče ni mogel dvomiti, da pripada to ozemlje Nemčiji, toda tri leta po plebiscitu je tam središče absolutnega odpora proti nacijskemu režimu. Razmere, ki so to povzročile tam, bodo še bolj močno vplivale v Avstriji. Tisti, ki se obešajo tretjemu rajhu za frak, bodo strašno prevarjeni. Fašizem je imel svoje zlate čase, toda fašizem je zgolj nasilstvo in nobeno nasilstvo ne traja vekomaj. Naraščajoča opozicija v Nemčiji je zgovorno znamenje, da ni verjeti slavospevom, ki se pojo v Berlinu. In tudi v Italiji ni vse zlato, kar se sveti.

Velika ameriška puščava, vsa peščena in nerodovitna, izvzemši za nekatere kakte in podobne rastline, se popolnoma izpremeni, kadar začne spomladi deževati. To se ne zgodi vsako leto, ampak poprečno enkrat v petih letih pride mokrota iz oblakov in tedaj se vsa puščava kakor čudežno izpremeni v pester vrt. Velike trobentice, bel, maku podoben osat vzcvete, cele doline so pokrite z rumenim makom in s tulpami, tako gosto, da ne moreš stopiti, ne da bi katero pohodil, divji slez, puščavne lilije, peščene verbene, majhne marjetice in druge cvetlice pokrijejo vsa puščavo kakor s pestro preprogo. Kadar pritisne vročina, pa izgine vsa krasota in veter goni zopet pesek kakor po Sahari.

Roka pravice

ANGELO CERKVENIK

VII. SCENA.

SEST MESECEV pozneje. O polnoči. V baru. Okrog mize v foteljih sedi vsa družba, ki se udeležuje v tej sceni. Dokler traja dejanje te scene, igra — izključivši le kratkotrajne odmore — orkester, plesalke plešejo, semtertja sede kakšna temu ali onemu gospodu v naročje. Nekateri pojo, žvižgajo, druge kadijo in ko-ketirajo. Družba, ki sedi okrog mize, poje — pozna se jim pijanost—:

Kaj nam pa morejo, morejo, morejo,
Kaj nam pa morejo, če smo vesel...

ŠTEFE (drži v roki kozarec, napolnjen s šampanjcem):

'no figo nam morejo, morejo, morejo,
figo nam morejo, če smo vesel...

AVSEC (razposajeno): Dve figi, Štefe;
dve figi nam morejo! Bravo Štefe!

NAČELNIK: Tako je! Figo, pravim nam morejo!

PREDSEDNIK SODIŠČA: In še celo, dokler sem jaz predsednik sodnega dvora, ki sem vtelesen zakon, včlovečena pravica; dokler sem jaz v Vaši družbi, dotlej nam, slavni sodni... f... f... (Se udari po zobeh) ... slavna gospoda, še fige ne morejo...

VSI, DRUG ZA DRUGIM: Tako je, še fige ne... (Se smejejo in nazdravljajo drug druge-mu s kozarci.)

ŠTEFE (poje): 'no figo nam morejo, morejo...

NAČELNIK (gospodovalno): Končajte, Štefe!

ŠTEFE (Razigrano poje): Figo mi morete, morete, morete...

NAČELNIK: Strela, ali boš utihnil!

PREDSEDNIK: Mir, Štefe!

AVSEC: Hudič, da bi vas potres stresel, Štefe... dr... dr... dr...

ŠTEFE (sede): Živio, Avsec!

NAČELNIK (tolče s kozarcem ob kozarec): Gospodje, čislana in mnogo spoštovana družba, danes smo se zbrali iz posebnega, mnogo važnega in nemalo pomembnega raz-

loga. Tistega cepca, ki smo ga sicer tudi povabili, tistega onga... Možinovega zagovornika res še ni... ampak mi, gospodje, smo se zbrali... Jaz mislim, gospodje, da smo se zbrali in smo zdaj tukaj...

AVSEC: Tako je... Če ne sanjamo, smo tukaj... Da bi nas potres... dr... r... r...

NAČELNIK (drži čašo v roki in se ziblje sem ter tja): Danes je mnogo pomemben dan v kroniki, ali tako rekoč v razvitku mojega... t. j. mojega in štetetovega življenja...

VSI: Živio gospod načelnik, naj živi gospod Miklavčič!

AVSEC: Da bi vas potres! Kaj: naj živi? Naj živi, naj živi?! Dobro naj živi, s procenti naj živi... Živi tudi moj cucek...

ŠTEFE: Naj živi cucek! Cucek naj živi! Na zdravje vašega plemenitega cucka (Trčita), gospod Avsec! Saj ima rodovnik... Še jaz ga nimam in gospod načelnik tudi ne, in vi, ali imate rodovnik, gospod predsednik? Naj živi cucek z rodovnikom.

PREDSEDNIK: Kaj? Kako? Rodovnik? Kdo ima rodovnik?

ŠTEFE: Živio cucek!

ZAGOVORNIK GOSPODA NAČELNIKA: Štefe, vi ste neotesani...

ŠTEFE: Nimam rodovnika (Se krohoče).

PREDSEDNIK: Mir pravim, sem predsednik sodišča... Mir, gospod načelnik govori!

NAČELNIK (se guga sem in tja): Današnji dan je tako rekoč, je, kako bi rekel, je kratko in malo mejnik med tako rekoč pasjim in človeškim življenjem...

ŠTEFE: Kakšnim pasjim... oslovskim... oslovskim...

NAČELNIK: Štefe, jaz sem vaš načelnik! Mir, vam pravim... je tedaj mejnik med pasjim in oslov... t. j. človeškim življenjem mojega jaza... da, tako rekoč mojega jaza... Kajti, kajti danes sem končno vendarle po tolikšnem in tako napornem garanju prilezel, sem se prikradel v štatus prvi, ki ga je gospod Bog ustvaril, tako rekoč ustvaril izključno le za tiste prekoristne ude človeške družbe, ki so se oborožili s fakultetsko izobrazbo...

Avsec: Strela in potres... dr... dr...
čestitamo, čestitamo na vse pretege...

ZAGOVORNIK: Vsaj enkrat je država
svojega poštenega uradnika pošteno plačala...
Živela država...

AVSEC: Kaj država, kaj država... Mi,
pridobitni sloji trpimo silno pod davčnimi bre-
meni, pod bremenami socialnega zavarovanja...
he, natakak, prinesite tistega najboljšega po
dvajset kron liter...

NAČELNIK: Ginjen sem... Toda to še ni
vse. Odlikovali so me povrh vsega še z zlato
svetinjjo za vestno in naporno vršenje službe.
(Pokaže na zlato medaljo, ki mu krasi prsa.)

PREDSEDNIK: Godba, e godba! Kaj hu-
diča! Ali ste zaspali? Na, tukaj imate petak!
Zaigrajte tisto iz "Netopirja" ali iz "Travia-
te"... Na zdravje, na zdravje...!

(Godba intonira "Na zdravje"... , natakak
prinese nekoliko steklenic vina. Drug drugemu
nazdravlja; Čaše žvenketajo.)

NAČELNIK: Ginjem sem prav do dna
svoje duše...

Zagovornik (resno): Gospodje, če dovoli-
te: menim, da duše sploh ni...

ŠTEFE: Kaj pa da ne! Kdo to pravi?!

ZAGOVORNIK: Naj me hudič vzame, če
je... Kaj pa hočete vi vedeti, ki ste do danes
bili čisto navaden poduradniček...

ŠTEFE: Vi pa ste tele bili in boste tele
ostali...

ZAGOVORNIK (srdito poskoči): Tele...
tele... kdo tele? Jaz tele... jaz tele...?!!

ŠTEFE: No, če nimate duše, ste pač tele!
(Vsi se krohočejo.)

AVSEC (kriči): Tele, teleta, teletu, tele,
pri teletu...

NAČELNIK: Mir, gospodje! Saj je vse-
eno, če ima človek dušo ali ne! Dušo sem
vpletel le zavoljo lepega zvoka, lepega izraza...
Duša je tako rekoč postranskega pomena...
poglavitna reč je lep izraz! Torej: ginjen do
dna svoje duše... Toda, toda danes je postal
tudi naš marljivi Štefe — uradnik. Da, urad-
nik je postal.

VSI, DRUG ZA DRUGIM: Živio Štefe,
živio, živio...

NAČELNIK: Postal je uradnik po moji
zaslugi!

ŠTEFE: Naj dobro živi gospod načelnik!

NAČELNIK: Pokazal sem, kako se morajo

nagraditi zvesti uslužbenci in kako se morajo
spraviti pod ključ nezvesti obrekovalci a la
Možina!

ŠTEFE: Živio ričet! Živela z ričetom
obložena miza! Dober tek, prijatelj Možina!

(Mimo pripleše dvoje, troje deklet. Štefe
mimogrede najlepšo poljubi.)

PLESALKA: Cigan! Plačaj!

MIKLAVČIČ: In zavedam se, da sem bil
odlikovan baš zaradi obrekovalne kampanje, ki
jo je bil vprizoril proti meni ta tepčasti kre-
ten...

ŠTEFE: Dober tek, Možina! Ali ti diši
ričet??

NAČELNIK: Štefe, preobjestni ste! Štefe,
zapomnite si: Postali ste uradnik edinole za-
voljo tega, ker vam je pred sodiščem uspelo
ovreči lažnive Možinove izjave, ker ste, ne
glede na prijateljstvo, ki vaju je z Možino
vezalo, izpovedali samo čisto resnico...

AVSEC: Ni več čista... Štefe jo je pošte-
no razdevičil...

NAČELNIK: Razdevičil? Kako to mislite?

PREDSEDNIK: Gospod prokurist nekaj
namigava...

ZAGOVORNIK: Saj ste tudi vi pod pri-
sego izpričali, da niste gospodu načelniku dali
niti prebite pare provizije, da je vse pobral
le Možina...

AVSEC: Da, da, ko jo je gospod Štefe
razdevičil, je nisem mogel jaz zopet obdevi-
čiti...

PREDSEDNIK (zelo resno): Ampak, pri-
sega, gospod prokurist, prisega, pomislite!!!

ŠTEFE (se krohoče): Prisega, prisega...
(Se krohoče iz vsega grla.)

PREDSEDNIK: Zakaj se tako bedasto
smejete?

ŠTEFE: Bedasto? Kaj še! Spomnil sem
se tiste vaše o krivoprisežnikih! Dajte, povejte
jo še enkrat!

PREDSEDNIK (se smehlja): Zakaj pa
ne, zakaj pa ne... Poslušajte, tedaj!

ŠTEFE: Počakajte, prosim! Še ne, še ne!
Predlagam vam nekaj imenitnega!

NAČELNIK: No?!

VSI, DRUG ZA DRUGIM: No, Štefe!
Brže! Hitreje!

ŠTEFE: Predlagam reprodukcijo razpra-
ve, ki se je vršila proti Možini... Gospod pred-

sednik bo predsednik senata, kakor je bil v resnici... Gospod načelnik bo tožitelj...

ZAGOVORNIK: Imenitna, preimenitna misel!

ŠTEFE: In zagovornik ostane pač zagovornik... samo, da ne bo pametneje govoril, nego je bil tedaj resnično govoril! (Zagovornik se očitno razburja.) In če pride Možinov zagovornik, bo pa prevzel svojo vlogo... Le Možine ni, gospod predsednik! Dajte nalog, naj pripeljejo Možino iz zapora semkaj: Samo za picle pol urice.

PREDSEDNIK: Človek, vam se meša...

ŠTEFE: Nič meša, prav nič meša, le malo velikopoteznejši sem od vas!

PREDSEDNIK: Bomo raje ponovili razpravo tukajle v baru, ko bo že odsedel kazen...

VSI, DRUG ZA DRUGIM: Ali danes ali nič! Danes! Danes!

PREDSEDNIK: Pravica je pravica!

ŠTEFE: Kakšna hudičeva pravica!

PREDSEDNIK (se zgrozi): Kako... Kaj ste rekli? Hu... hu... hudičeva... hudičeva pravica?

ŠTEFE: Pa rešimo vso zadevo malo drugače! Bom pa Možino — j a z igral, bom pa jaz Možina!

VSI: Živio! Hudičev dedec! Prebrisana glava!

PREDSEDNIK: Premeteno razborita glava ste, Štefe!

ŠTEFE: Začnimo! Počakajte samo en trenutek. V kuhinjo stopim... (Odhiti. Vsi se smejejo.)

NAČELNIK: Štefeta bom ob prvem prihodnjem terminu predlagal v napredovanje! Mož zasluži!

AVSEC: Pa še kako! Možakar bi moral postati ministrski predsednik!

ŠTEFE (nosi črn lonec in bel predpasnik): Tako, gospod predsednik, to (Kaže lonec.) je sodniški baret (mu povezne lonec na glavo)...

PREDSEDNIK: A a a a j!

ŠTEFE: ...to pa (Kaže predpasnik) je vsak dan predpasnik naše Micke, ob svečanih prilikah pa sodniška halja! Bela je... Mi smo za korenito reformo. Pravica ne more več biti črna... Pa umazanost se bo bolje videla...

VSI (se krohočejo. Štefe ovije predsedniku bel predpasnik okrog vratu): Kolosalno... Fenomenalno... !!

ŠTEFE (resno): Začnimo, gospodje! Na

svoja mesta! (Naglo porazmesti posamezne pивce na primerna mesta.)

NATAKAR (prihiti): Oprostite, gospodje, kaj pa počnete?

NAČELNIK: Ali ne vidite? Brezplačna predstava! Vsi naj gledajo sem!

NATAKAR (Se smeje in odhiti).

ŠTEFE: Tako, Možina! Tukaj sedi, tukaj je tvoje mesto (se za uho vleče na določeno mesto) Aj, aj, gospod, boli!

PREDSEDNIK (svečano): Priče naj nastopijo! (Nastopijo načelnik, Avsec in še eden izmed navzočih ter se zvrstijo pred predsednikom. Na mizi stoji mesto razpela velika buteljka, na vsaki strani buteljke pa po ena visoka čaša.) Prisegli boste! Ali pa tudi veste, kaj je prisega? Kaj migate z glavami? Nič ne veste! (Zelo svečano.) Prisega je sveta stvar! (Predirljivo) Kdor po krivem priseže, pride živ v roke biriču, mrtev v kremplje hudiču! (Vsi se smejejo.) Govorite za menoj! Prisegam...

PRIČE (dvignejo po tri prste desne roke): Prisegam...

PREDSEDNIK: Vi, kaj pa se režite... Prisega je sveta stvar... pred...

PRIČE: pred...

PREDSEDNIK: ...Bogom vsemogočnim... hudiča, strela gromska, kaj pa se vi regljate, a...

PRIČE: ...Bogom vsemogočnim... hudiča, strela gromska...

PREDSEDNIK: Osl... ..

PRIČE: Osl... ..

PREDSEDNIK (zamahne ves obupan z roko in nekaj zamomlja; priče momljajo za njim): Napravimo konec: Amen...

PRIČE: Konec... Amen!

PREDSEDNIK: Odidite! (Priče sedejo.) Možina, (Se obrne k Štefetu) dobro napnite ušesa! Poslušajte obtožnico! (Nekaj momlja in obrača jedilni list.) Ste slišali?

ŠTEFE: Razumem, slišal sem, gospod predsednik.

PREDSEDNIK: Ste, torej, slišali! Provizije pri firmi Borštnikovi in Završnikovi ste v resnici prejeli vi, obdolžili pa ste, (živo) javno ste v časopisu obdolžili gospoda načelnika, da je izsiljeval provizije, javno ste mu očitali, da je pijanec in vlačugar... V resnici ste provizije prejeli vi... pili ste vi in še drugim plačevali za pijačo! Tako so izpovedale priče! Kupovali ste dekletom šopke, modrčke

in spodnje hlačke... hodili ste toliko in toliko let vsako jutro po pol ure prezgodaj v službo, brskali ste po načelnikovih aktih, da bi ugotovili, čigavi računi so likvidirani. Vse to ste delali z namenom, izsiljevati pri posameznih tvrdkah večje vsote provizij... Da ste bili vsaj tiho! Naj bi bilo v božjem imenu, a tako! Napadati javno v časopisih!

ŠTEFE: Naj oprostijo, gospod! Saj nisem nikogar napadal. Le po pravici sem povedal, kar so me vprašali.

ZAGOVORNIK: Kdo vas je vprašal?

ŠTEFE: I... no... kdo! Tisti Ogrin.

ZAGOVORNIK: Priznal je! Komplot! Politično sovraštvo!

PREDSEDNIK: Komplot! Očiten komplot! Zapisnikar, pišite, pišite...

ŠTEFE: Ni komplot... Nikdar komplot... Sploh ne komplot...

PREDSEDNIK: Tiho! Povejte raje, kako se nameravate opravičiti, kako dokazati javne lažnive obdolžitve?!

ŠTEFE (se nerodno obrača, odpira usta, a ne more ziniti niti glasu...).

PREDSEDNIK (nastavlja uho): Glasneje prosim! Slabo slišim! (Še enkrat nastavi uho.) Še glasneje, Možina, pretiho govorite! Da, še glasneje, le še glasneje!!! (Vsi se smejejo, štefe pa venomer odpira usta...)

NAČELNIK: Imeniten Možina! Prav takšen je, kakor tisti kreten! Štefe mora napredovati. Dobiti mora odlikovanje!

ŠTEFE: Jaz... jaz... jaz... sem... nisem... sem...

PREDSEDNIK: Že dobro, že dobro! Zagovarjate se res prebrisano! A kaj pravite k temule papirju, Možina? (Mu pomoli serviet.) To polo papirja, počekano s podpis "Miklavčič" je gospod načelnik Miklavčič našel v vaši miznici v uradu. Ali priznate, da so ti podpisi vaše delo?

ŠTEFE (veselo): So, so... so res moje delo! Vselej, ko se mi je posrečilo takole do pičice podobno posneti podpis gospoda načelnika, sem bil tako srečen... tako srečen, da se znam vsaj podpisati, kakor se podpišejo gospod načelnik. (Vsi se krohočejo.)

PREDSEDNIK: Dragoceno, zelo dragoceno priznanje! Zdaj vemo, kdo je pisal pisma firmi Borštnik in Završnik! Zapisnikar, pišite, pišite!! (Vsi se krohočejo.)

ŠTEFE: Zdaj sem zopet za kratek hip Štefe! Na tem mestu... ko je razprava prišla do te točke, vas je bil Možinov zagovornik ozmerjal, črnilniki so leteli križem kražem, takole... (vrže dvoje, troje kozarcev čez glave... vsi kričijo), glave so krvavele... razprava se je morala prekiniti. V gledališču bi zastor padel ali pa bi nastala tema... He, natak, upihnite luči... temo, temo, temo... (Zastor naglo pade ali pa se naglo upihnejo vse luči, da nastane popolnoma temno. Štefe vpije v temi.) Zdaj pa boste prečitali razsodbo, priče so itak pijane, lahko bi narobe izpovedale in vi bi morebiti Možino celo oprostili! (Plesalke vriskajo... slišati je poljubljanje.) He, natak, luč, luč... predstava se nadaljuje (Svetloba)

(Vsi stoje. Predsednik drži v roki jedilni list.)

PREDSEDNIK: V imenu zakona in pravice... oprostite, gospodje, formule ne znam na pamet, paragrafov tudi ne... pa recimo: Sodni dvor je spoznal Možino krivega zlonamernega obrekovanja in hude častikraje in ga je po paragrafih x — y — z — po točki veliki A malo b... tiskovnega zakona obsodil na šest mesecev zapora in na povračilo vseh sodnijskih stroškov. Ste razumeli. Možina? Sprejmete li razsodbo?

ŠTEFE: (poklekne in resnično pretresljivo ihti in prosi): Naj me ne obsodijo, gospod predsednik, naj me ne obsodijo. Sem tako nedolžen, tako zelo nedolžen!

(Vsi stoje okrog njega... Smeh jim počasi umira na ustnicah, dokler jim popolnoma ne obumre...)

ŠTEFE (s pretresljivim krikom): Sem tako zelo nedolžen... Ne obsodite me!

(Vsi stoje, kakor da so osvinčeni. Grobna tišina.)

AVSEC (se prvi obrne proti glasbi): Hudič! Tuš! Tuš pravim!

(Godba zaigra marš.)

— ZASTOR —

— Konec. —

Ko je bil Viljem še cesar, mu je zdravnik nekega dne naznanil: "Vaše veličanstvo ima majhen prehlad."

Viljem ga je grdo pogledal in odgovoril: "Mora biti velik prehlad. Na meni ni nič majhnega."

Takih misli je danes Hitler. Kajzerjeva usoda ga ni nič naučila.

Vltava

Vltava šumlja, šepeče, poje Labi pesmi mile,
vse skrivnostne, čudovite, znane ji že iz davnine:
"V mesečini tam po gajih plešejo skrivnostne Vile.
zro v preteklost in v bodočnost, hranijo rodov spomine.

"V črnem gozdu čarovnik se nedosežen v sencah skriva,
riše kroge, straži sape, času pota zapisuje;
bridko toži tam Rusalka, ko se v jezeru umiva,
a povodni mož jo vabi in načrte mokre snuje!"

"Same bajke, izmišljije," Laba modro odgovarja;
"čas ni zanje, svet je resen, pravljicam se posmehuje;
kujejo povsod se meči, kri pomeni rana zarja,
strastna mržnja le gre v klasje, sila svetu poveljuje."

Vltava požene valčke, da skakljajo vsi veseli:
"Ali veš, kako porednež svojo je prodal nevesto,
pa jo sam je kupil zase in cekine so mu šteli? . . .
Čudežne povesti hrani vsaka vas in vsako mesto.

"Kmet odpira s plugom zemljo in pri delu glasno poje,
ljubi zemljo, ki jo oče, ded njegov je obdelaval,
ljubi pravljice in bajke in velike nade svoje,
stopa trdo, ali duh mu po višavah rad bi plaval.

"Pa rudar pod zemljo ruje, koplje, seka in prepeva,
ko iz jame se povrne, sonce s pesmijo pozdravlja. . .
Kar po tratih in po poljih in od hribov vseh odmeva,
to ti, Laba, tvoja hčerka s svojo pesmijo ponavlja."

Včasih ni besed iz valov, glasba le doni iz reke.
Vodne Vile, skrite vidu, obvladujejo glasove,
spletajo jih v harmonije, jih igrajo cele veke,
v dnevih slave, v časih tuge — stare, bajne, vedno nove.

Vltava ponosno duma, da glasove te je slišal
in razumel jih umetnik in nabral jih v simfonijo.
Oj kako s čarobno glasbo rodu slavo je povišal!
In kako stremlji življenje v čisto, blago harmonijo. . .

Vltava šumlja, sanjari, davno prošlost premišljuje;
stare čase je poznala, sama pa se preporejajo;
Že pozabljene svetove gledala je, vsem zdaj tuje,
kar je lepega kdaj bilo, iz pozabljenja ji vstaja.

Bilo tudi temnih časov, težkih dni je, in trpljenja.
Pisana so bila polja, topla kri po njih polita,
kruto poteptane setve od divjaškega vrvenja,
trate pokrivala trupla, v besnih bojih so pobita.

Vse grozote in strahote, črne grehe in krivice
Vltava na dno korita med čeri je pogreznila;
saj so zopet se v deželo povrnila pevke ptice
in nad gradom starodavnim prapor je prostost razvila.

Himna miru, slava delu vsepovsod se zdaj oglašja;
živo je življenje novo, ceste se grade v bodočnost,
tam v ponosnih hramih veda z zlatim sadom se ponaša,
stare dvome, nezaupnost pokopala je odločnost.

Zadovoljstvo in veselje lahni valčki zdaj šumljajo,
fantom mladim in dekletom pesmice pojo ljubavne,
z vsako cvetko, vsako vrbo hudomušno se igrajo,
po deželi širijo pa slavne zgodbe dobe davne...

Grom iz neba! Strela besna! — Hipoma je zabučalo
kot na morju, kadar burje dvigajo gore vodene.
Buta Vltava ob skale, kliče, dramí, kar je spalo;
sonce v reki se zrcali, da kot kri so njene pene.

Drzni je despot tujinski zahreščal in dal ukaze,
kot da Vltavina zemlja in njen rod sta mu podložna,
zbira čete in topove, željno gleda na prelaze,
kjer drže planinske poti v mesta in na polja rožna.

Vltava buči srdita, njena pesem je bobnenje...
po deželi glas gre jasni, kliče na odpor junake;
ob bregovih, ob pritokih, po vseh cestah je vrvenje,
proti goram, proti mejam slišiš krepih čet korake.

Vsa tujina prisluškuje, čaka — kaj se bo zgodilo?
močni vdajali ponižno so neblagi se usodi;
proti slabemu sedaj se je krdelo zapodilo,
sila divja, žugajoča, da pritlikavca pohodi.

Vltavin bobni odgovor; sile njen se rod ne plaši.
Majhen je, v njegovih vrstah pa prostost je in pravica.
Naj ob Donavi nesrečni silnikova grožnja straši,
tu ob Vltavi pogum je; zmag ne slavi tu krivica.

V glavah jasnost, hrabrost v srcih, pest pripravljena za silo,
 narod kakor eno bitje, prsa kakor ena stena —
 žilava odločnost vodi skozi vse čeri krmilo.
 Naj, kdor ljubi sužnost, pada pred nasilstvom na kolena.

Kot da vstal je oče Žižka in povrnil se iz groba
 in da vodi svoje trume zopet za pravico sveto...
 Šteje Vltava minute — dva, tri dni, a kakšna doba!
 Kratka doba, a velika kot v stoletjih božje leto...

Silnika naduta drznost je nenadoma splahnela,
 narodi ustrahovani so si zopet oddahnili,
 iz milijonov ljudskih grl je slava gromko zadonela,
 jasnih upov so zastave vsi brezpravni spet razvili.

Vltava šumi ponosno. Zopet poje pesmi sladke,
 pesmi o preteklih časih, o ljubezni in mladosti...
 Če bo treba, vzvalovile bodo nje vode se gladke,
 zdaj pa sanja mehke bajke, poje miru in radosti.

E. K.

E. K.

Julkina zmota

(Nadaljevanje.)

8.

APLJA STRUPA je padla v Rikovo kri in se raztopila v milijon drobnih, očesu nevidnih kapljic, ki so vse krožile po žilah, da je bilo od tega bolno njegovo srce. Ni se hotel kar tako vdati; razmišljal je, kje bi dobil zdravilo, toda misel ga je le mučila, ni mu pa dala tega, kar je hotel. Hodila je po svojih potih kakor da nima sam nobene oblasti nad njo. Začela je z očitki: Zakaj nisi dobro preudaril, ko je bil čas? Tvoje poletje je bilo že na vrhuncu, ko je njej cvetel maj. Sledil si le svojemu koprnenju in sedaj si sam kriv...

Pa je zapel drug glas kakor da sliši njegovega očeta: Beži, beži! Saj tudi ona ni bila slepa in je znala misliti. In njena leta? — Tudi ta ne lezejo nazaj, ampak teko naprej kakor je ukazano.

Riko ni odnehal v tem dvoboju. Ni bilo prav, da ga je osramotila vpričo drugih ljudi, četudi so bili njeni starši, ampak glavno je to, da je čutila, kar je dejala. In globoko se je moral zajesti vanjo ta čut, da se je mogla spoza-

biti in ga odeti v besede. Če je tako, tedaj mora njeno življenje biti trpljenje in on nima pravice, zapirati jo v mučilnico.

Dotod je hodila misel gladko, ampak tukaj mu je zavrela kri in srce je zakričalo, da je močnejše od tistega hladnega aparata v glavi. Kakšno bi bilo življenje brez nje?! Saj jo ljubi, ljubi — prav kakor takrat, ko se ji je komaj upal približati, sluteč v njej višje bitje, nežnejše, čistejše, nedotakljivo kakor svetost. Ljubi jo kakor takrat, ko se mu je zdelo, da zblazni od sreče, ker je privolila, da postane njegova. Seveda ni imel sladkih besed, ki itak ne bi bile nikdar mogle izraziti tega, kar je čutil in bi bile poškopile ljubezen z banalnostjo, ampak besed ni bilo treba. Vsakdo je videl, da jo obožuje, kako da ona ne bi bila spoznala tega? Odkar sta skupaj, je on le polovičen; kako bi mogel prenašati življenje, če ga zapusti? En teden je bil od doma, ko je bil tisti nespo- razum med njima in bil je pekel. Glava bi mu morala postati norišnica, če bi moral živeti leta in leta brez nje — in misliti, da stoji kdo drugi na njegovem mestu, da jo boža, da...

Kam pobegniti, da ne zblazni?

In vendar — če je res tako . . .

Iz onega kotička v možganih, od koder je prihajalo največ gospodovanja, je zopet začel zbadati samozavesten glas: "Vidiš? Zopet misliš le sam nase. Kakšne pravice ima ona? Ker si zaljubljen kakor nezrel fantalin, bi jo priklenil, da bi se naučila, kaj je sovražstvo in bi venela kakor roža brez vode; in kako bi prenašal odgovornost za njeno poteptano življenje? Če mora biti tragedija, bodi mož in vedi, kako jo rešiti . . ."

Da — tragedija. Tako je življenje. Kakor da se hudobni bogovi igrajo z nami za svojo zabavo. Nemara uživajo v tem, ampak preveč nam nakladajo na pleča, preveč. Če mora sam nastopiti svojo pot, tedaj ne more voditi nikamor drugam kot v noč . . .

Tudi v Julkino dušo je prišel nemir. Bilo bi bolje, da ni izrekla onih besed. Paziti bo morala na svoj jezik, sicer ji lahko uide na drugem mestu kaj resnega. Na pomoč ji je pa prišla trma. Saj se ni zgodilo v družbi, kjer ima neprevidna opazka lahko nevarne posledice. Če bi bil vsak mož tako občutljiv, menda ne bi bilo sploh nobenega zakonskega življenja. Pa še njen oče mu daje potuho! Namesto da bi se potegnil za svojo hčer ali pa vsaj molčal, zahrhni nanjo kakor da je v tistih letih, ko se še lahko rabi šiba in opozori Rika, ki sicer nemara ne bi bil niti prav slišal, kaj je rekla, ali pa vsaj ne bi bil razumel. Pa kaj? . . . O — da! Saj je vzel te besede tako resno, da ji je skoraj ponudil ločitev . . .

Pozabila je, da se je ta misel že davno valjala po njeni glavi. Sedaj se je je ustrašila. Ali je Riko razumel več kot je hotela povedati? — Ne, to ni mogoče. Že davno bi bil pokazal, če bi kaj sumil, zakaj v takih rečeh se ne zna premagovati. In — v duhu se je ponosno vzravala — dobro se zaveda, da ga še vedno drži, tako močno, da bi ga potrlo, če bi mu naravnost rekla: Drugega imam rajša od tebe. Ne, njena privlačnost še ni izginila — na tihem se je nasmehnila ob tej misli; toda nihče še ni govoril z njo tako, da bi smela misliti na razporoko.

Morda pa . . . Kadar so moški pijani ljubezni, ne more biti težko, dobiti od njih izjave in obljube. Počasi se je ta misel razpredala in zapredala, nazadnje pa je zmajala z glavo. Obljube niso dejanja; dobiti jih najbrže ne bi bilo težko, ampak kaj ž njimi, če se ne izpolni-
jo?

Njen ponos se je zoperstavil: Nisem li dovolj močna, da držim, kar primem? Toda dvom se ni dal odpraviti. Preveč negotovo bi bilo. Tudi moški imajo svoje orožje. Vsakdo ni tako mehak kakor Riko. Nemara bi ga lahko prisilila, da bi šel z menoj k oltarju, potem pa bi imel tisoč možnosti, da se maščuje. In življenje bi bilo lahko še večje razočaranje od sedanjega. Kakor med, če ga polagoma vlivaš, se je vlekla misel. Ne, tako ne bi šlo. Sam se mora opiti ljubezni tako, da blazno zakoprni po trajnosti; čutiti mora, da si je priboril, kar je bilo tako daleč, da se je komaj upal poseči.

Kdo?

Ah! Nesmisel! Trapaste misli brez pomena, ki jih ne bi bilo, če ne bi bil Riko tako otroško občutljiv in ne bi hodil do skrajnosti. Kdo mu je dejal, da je na poti njeni sreči? Le v neki megli je šepetalo, da so njene besede pomenile to, ali to je pregnala z zamahom roke.

Ko sta bila skupaj, se je vedla, kakor da se ni zgodilo nič in našla je v hiši toliko posla, da ni bilo nobene prilike za daljše pomenke. On je ugibal, kaj se godi v njeni duši in njeno mirno vedenje ga je sčasoma nekoliko potolažilo. Začel si je dopovedovati, da niso bile njene besede tako resno zamišljene kot se mu je zdelo tisti hip, da je bila nervozna in da jo je morda sam nevede tako vznemiril, da je govorila, česar ni hotela. Včasih se je vračal dvom in bili so trenotki, ko so misli skakale in plesale, da jih ni mogel nabrati na nobeno nit in se mu je delala tema pred očmi. Toda minili so, postajali so redkejši in začel je upati, da se vrne, če ne vsa nekdanja sreča, pa vsaj mirna zadovoljnost s spomini na prejšnje blažene dni. Saj ima tudi jesen svoje lepote in bolj in bolj se mu je zdelo, da jih tudi Julka začenja ceniti.

Čas je potekal brez razburjenja, a tudi nekako brez važnosti. Riko se je zopet lahko posvetil delu, ne da bi se bil moral siliti kakor prvi čas po udarcu in dokler je bil uprežen, je pozabil na vse neprijetnosti. Julka je opazila to in je postala toliko previdna, da ga ni več drezala zaradi plače in podobnih reči.

Nekega jutra, ko je odhajal, je dejala: "Najbrže me ne bo doma, kadar se vrneš. Gospa Hickney gre v Evropo pa pojdem na ladjo, da ji zaželim srečno pot. Saj ti ne bo neljubo? Veš, da je njeno prijateljstvo dosti vredno."

Riko jo je začuden in skoraj vzradoščen pogledal.

"Pojdi, če te veseli. Saj veš, da ti ne branim. Tam bo družba in lahko pozabiš za nekaj časa na domače sitnosti. Dobro se imej pa ne skrbi zame."

Tako tople so bile te besede, prihajajoče od srca, da je bila Julka presenečena in komaj vedoča, kaj dela, ga je poljubila. V njem se je nekaj velikega obrnilo in odšel je vzravnal kakor da je ogromna teža padla z njegovih ram. Hodil je kakor mladenič, žvižgal, se nasmihal in parkrat je bil na tem, da bi bil na glas govoril. V pisarni mu je delo šlo od rok kakor da dela mehanizem, ki je navit in se ne more zmotiti.

Julka je šla popoldne na ladjo in je tam res našla dokaj veliko družbo. Tako je bilo vedno, kadar je gospa Hickney odhajala ali se vračala, zakaj v družbi je njeno ime mnogo štel in Julki je bilo toplo pri srcu, ko se je mogla sončiti v tem odličnem krogu. Toliko je bila njena davno pozabljena razstava vendar vredna, da je tupatam kakšna veljavna dama našla njeno ime v svojih zapiskih. Zakaj je bilo takih slučajev tako malo?

Ali sedaj ni bil čas, da bi dovolila bridkosti motiti zadoščenje. Paziti je bilo treba na vsako kretnjo, da odigra svojo vlogo brez napake kakor vsi drugi, katerim so take glume igrača, ker so jih vajeni od mladih nog. Nič drugega kot glume, toliko je že vedela; kadar se razidejo, bo konec predstave in igralci postanejo kritiki. Namesto sedanjih poklonov in izrazov spoštovanja se bodo slišale posmehljive, včasih tudi hudobne opazke, le mimogrede izrečene, morda posoljene s ceneno šalo, posladkane z navidezno dobrodušnostjo, pa vendar večinoma porojene iz nevoščljivosti, prevezetnosti ali pa resničnega sovraštva.

Nekdaj — dolgo je že — je mislila, da je v tem višjem svetu vse iskreno, da pomenijo vse besede to, kar jim pripisuje slovar, da je vsaka odličnost res odlična, sedaj pa ve, da so tu oblike važnejše od vsega drugega in ves trud je vložila v to, da ne zagreši ničesar proti tem svetim zakonom. Kdo ve, kako utegne kdaj priti prav?

Posrečilo se ji je tako, da je bila sama s seboj zadovoljna. Druge dame so jo potegnile v razgovor in gospodje so se ji klanjali. Bila je daleč od doma, od stiskanja, od skrbi in preprirov in vseh zoprnosti nižav. Ko ji je gospa Hickney rekla: "Draga moja, mislila bom na

vas, ko bom v Evropi in upam, da vas vidim, kadar se vrnem," je bilo njeno zmagoslavje dovršeno. Tisti hip je pa siknila parna piščalka in parniški sluga je prišel s svojim monotonim klicem: "Vsi na suho, ki ne gredo na pot!" Zadnje slovo je bilo kratko in ko se je družba obrnila za odhod, je bila že tako rekoč razbita. V splošnem vrvenju so se pari in posamezniki porazgubili in Julka je nenadoma ostala sama. Obrnila se je in pred njo je stal Lipman.

Z začudenjem, ki ga ni mogla vtajiti, je vzkliknila: "Vi?!"

Lipman se je poklonil.

"Kako majhno je to veliko mesto, kajne da? Kdo bi si mislil, da se srečava tukaj?"

Odhajala je proti mostiču in on jo je spremljal.

"Pa kaj je vas privedlo sem?" je vprašala.

"Tudi jaz sem spremil znanca," je odgovoril. "Seveda ne tako odličnih kot vi. Nisem vedel, da ste znani z gospo Hickney. To je naša visoka aristokracija."

"Ljudje se seznanijo in nekatera znanstva ostanejo," je dejala, ne da bi izdala čut ponosa, ki jo je obhajal ob njegovem neprijeten občudovanju.

"Vendar pa upam, da ne odklonite moje ga skromnega vabila na večerjo. Pozno je že."

(Dalje prihodnjič.)

Na naši farmi smo imeli človeka, o katerem so trdili, da je malo prismuknjen. Vsekakor je bil čudak. Nekatera dela je tako rad opravljal, da se je kar trgati zanja, drugih pa, tudi če so bila lažja, na noben način ni maral. Nekega dne je vozil po dvorišču samokolnico, narobe obrnjeno. Moja sestra ga je vprašala, kaj da dela? Zakaj ne obrne vozila tako, da bo prav? — "Mar misliš, da sem neumen?" je odgovoril; "čim jo obrnem, mi jo kdo napolni z zemljo, s peskom ali pa s kamenjem." Nemara res ni bil tako neumen. — F.C.

Po cesti je dirjal neki turist, sto milj na uro. Državni policaj ga je ustavil. Začuden je voznik vprašal: "Ali sem vozil prehitro?" — "Vraga! Ne. Ampak prenizko ste leteli," je odgovoril mož zakona in mu dal znani "ticket."

Neki angleški profesor je na majhni postaji čakal na vlak, da se odpelje v London. Bilo je po zimi in jutro je bilo zelo hladno. Pridrdral je ekspresni vlak, ki se navadno ne ustavlja na mali postaji. Topot se je ustavil. Profesor je bil vesel in je stopil na vlak. Neki uradnik ga je opazil in zaklical: "Hej! S tem vlakom se ne morete peljati, ta se ne ustavlja na tej postaji." — "Dobro, dobro," se je namuznil profesor, "če se ni ustavil, me pač ni na njem."

ZA GOSPODINJE

(Nadaljevanje z druge prednaslovne strani)

no od velikosti kosa. Seveda bo gnjat od mladega prešiča prej gotova kot od starega. Ko zalivaš, ti nož in vilice povedo, kdaj je gotovo.

Pogača z jabolki in bananami.

Vsak, kdor je poskusil ta "coffee cake," ga je pohvalil in najbrže bo tudi našim čitateljicam ugajal. Način je priprost. Meša se kakor vsaka torta, za katero ni posebnih predpisov. Vzemimo sledeče:

pol kupice sladkorja dve žličici pecivnega praška
dve žlici raztopljenega masla poldrugo kupico moke
za spoznanje soli trd sneg od enega beljaka.
tri četrt kupice mleka

Jemlji sestavine po vrsti kakor so navedene in zmešaj, da dobiš lepo testo. Pomaži pecivno ponev, dolgo približno 12, in široko 9 palcev, visoko kakšna dva palca. Namesti testo v pomazano ponev.

Nato olupljaj in tenko narežaj

štiri jabolka in dve banani.

Pokrij testo najprej z jabolki in potem z bananami.

Nato vzemi

kupico sladkorja en rumenjaka
dve žlici raztopljenega masla dve žličici moke.

Pomešaj to kakor za "paj," da se drobi. To posuj po vrhu sadja. Toplota v pečici naj bo 350 st. F. Peči približno pol ure.

Ta pogača je dobra topla ali hladna.

Lahki livanci.

Bil je čas v Ameriki, ko so bili "hot cakes," tudi "grid-dle cakes" imenovani, neizogiben del vsakega zajtrka. Sedaj ni to več tako oblikovno, ampak svoje ljubitelje imajo livanci še vedno. Vsakomur je znano, da se lahko delajo iz pšenične, ajdove ali pa koruzne moke. Pa tudi sicer se lahko delajo na razne načine. Od prijatelja smo dobili sledeči recept, ki ga je njegova žena preizkusila in je dognala, da je dober.

Eno kupico suhih drobtin
tri žlice raztopljenega masla
dve žlici rjavega sladkorja
eno žličico cimeta
dve kupici mleka
tri beljake
tri rumenjake
eno kupico navadne moke
eno žličico pecivnega praška
pol žličice soli.

Pomešaj drobtine v maslu s sladkorjem in cimetom in jih zarumeni v pečici, ali pa v mali ponvici na majhnem ognju in neprenehoma mešaj. Polij to z eno kupico mle-

ka in pusti, da se popolnoma vpije. Stepi rumenjake, dodaj to in ostalo mleko, potem vmešaj moko, pecivni prašek in sol, vse to dobro premešano.

Kadar je to gladko, vmešaj drobtine. Stepi beljake, da dobiš trd sneg in lahno jih primešaj.

Dobro ogrej pecivno ploščo (griddle) in jo malo pomaži. Vlivaj nanjo testo kakor za navadne livance in jih prav tako obračaj. Ko so gotovi, jih daj takoj na mizo z maslom in sirupom. Namesto sirupa lahko rabiš sladkor, med ali pa sadne konzerve (jam).

Približno četrt kupice testa gre za vsak livanec in tako jih dobiš dvanaest do petnajst.

Flancati.

Sesuj na desko četrt funta lepe bele moke. Pognedi na mokri deski osminko funta masla in potem razvaljaj v tej moki za prst na debelo. Položi ga v snažen prt. Ostalo moko pa posoli, dodaj žličico sladkorja, žlico kisle smetane, dva rumenjaka in kolikor je še treba za testo, vina. S tem zamesi, da bo testo mehko kakor vlečeno testo. (Če nisi gotova, lahko vzameš kosček in poskusiš, če se da izvleči.) Potem ga pokrij in pusti, da se počije. Počito testo razvaljaj kakor debele rezance, položi zvaljano maslo na sredo in zapogni testo od dveh strani in položi čez maslo, tako da bo popolnoma pokrito. Tedaj ga zvaljaj na rahlo po dolgem in širokem, pa ga zopet vpogni, sedaj od drugih dveh strani, da pride v sredi skupaj. To stori trikrat in deni testo na hladno, da se uleži. Kadar je spočito, ga razvaljaj za nožev rob debelo. Zreži ga s kolescem na štiri prste dolge in prav tako široke kosce, potem naredi v vsak kos pošev, od vogala do vogala, za prst od kraja in za prst vsaksebi zareze. Vpogni dva nasprotna vogala in vtakni v zareze. Imej pripravljeno razbeljeno maslo in devaj vanje flancate, da se lepo rumeno ocvro. Kadar je ocvrt na eni strani, ga obrni. Kadar je tudi na drugi strani gotov, ga položi na sito, da se odteče, potem na krožnik in kadar je ta poln, posuj s sladkor-nim praškom (powdered ali confectioner's sugar). Prav tako stori z drugo vrsto, ki jo daš navrh.

Na bolj enostaven način lahko narediš flancate tako: Presej moko na desko. Za vsaki dve žlici kisle smetane daj v moko po en rumenjak in žličico sladkorja. Da se ti to ne razlije, naredi najprej v moko vdolbino. Vzemimo toliko smetane in rumenjakov, da bo testo, ko ga zamesiš, mehkejšo kot za rezance. Pognedi testo z nožem, le na koncu ga poravnaj z roko. Pokrij ga s prstom, da počiva pol ure. Potem ga tenko razvaljaj pa zreži in vpogni kakor zgoraj. Če ti dela vtikanje robov v zareze sitnosti, primi na rahlo vse štiri vogale skupaj in devaj tako v razbeljeno maslo. Ocvri kakor zgoraj.

August F. Svetek

Družinska tvrdka, SVETEK POGREBNI DOM, je vodena po August Sveteku in Mrs. Svetek, ki je pomagala svojemu soprogu zadnjih enajst let. Vi ste gotovi prijazne, uljudne postrežbe od Mr. in Mrs. Svetek in njihovih pomočnikov.

Slovenski pogrebni zavod

478 East 152nd St. at Waterloo Road

Tel.: KEnmore 2016

Majoneza Figaro

Drobno nareži za žlico rezanca (chives — Schnittlauch). Vmešaj v pol kupice majoneze, dodaj dve žlici paradižnikove polivke (tomato sauce) in prav dobro premešaj.

Majoneza s hrenom.

Nastrgaj hrena. V pol kupice majoneze daj žlico hrena in dobro premešaj. Potem vmešaj pol kupice stepene smetane. To je izvrstno za solato iz mrzlega mesa.

Nace Zlemberger, Piney Fork, Ohio	1.50
Društvo št. 142 SNPJ Cleveland, Ohio	10.00
Progressivne Slovenke št. 1, Cleveland, Ohio	3.00
Federacija SNPJ zapadne Penne.	10.00
Carniola Tent No. 1288 Maccabees, Cleveland	12.00
Rudi Božeglav, Cleveland, Ohio	3.40
Leo Poljšak, Cleveland, Ohio	1.00
Društvo št. 257 SNPJ Cleveland, Ohio	6.00
Društvo št. 53 SDZ, Cleveland, Ohio	6.00
Louis Kaferle, Cleveland, Ohio	10.00
Dr. št. 5 SNPJ, Cleveland, Ohio	6.00
SKUPAJ	\$80.90

Tiskovni fond Cankarjev glasnika

Prispevali od 1. junija do 28. julija 1938:

Društvo št. 53 SNPJ Cleveland, Ohio\$12.00 v prihodnji številki Cankarjev glasnika.

Uprava Cankarjev glasnika se zgoraj omenjenim društvom in posameznikom iskreno zahvaljuje! Zeleli bi, da bi dobili mnogo posnemalcev. Drugi izkaz sledi

Compliments from
SEDMAK MOVING
6506 St. Clair Ave.
15022 SARANAC ROAD
HEnderson 1920

MILLER'S CAFE
5205 St. Clair Ave.

Fino pivo, vino in žganje.

Vsak petek ribja večerja, ob sobotah kokošja.—Dobra postrežba. Dobra godba.

John Filipič

Grocerija in mesnica.
Vedno dobro, sveže blago.
1048 EAST 76th STREET
Cleveland, Ohio

Louis Pecenko

7308 HECKER AVENUE
ENDicott 2759

Barvar, papirar in dekorator.
Unijsko delo

Nick Spelich
SLOVENSKA MLEKARNA
6210 WHITE AVENUE
HEnderson 2116
Cleveland, Ohio

JOSEPH KODRIČ
Vzorna mesnica.
1307 ADDISON ROAD
HEnderson 3365

Z našo postrežbo boste zadovoljni.

Frank Černe Jewelry Company

v Slov. Narodnem Domu
6401 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

Čestitke
DR. L. J. PERME

15619 Waterloo Road

Slovenski Delavski Dom

15335 WATERLOO ROAD

Dvorane za seje, svatbe, konvencije.

Moderna gostilna — Točna in vljudna postrežba.

NATIONAL BEVERAGES, INC.

Distributors of High Grade Beer and Ale.
Se priporočam

JOE PULZ
4621 DENISON AVENUE
WOODbine 6080

John Mikuš
Izdellovalec harmonik
6607 EDNA AVENUE
Cleveland, Ohio

Anton Jankovich
14306 SYLVIA AVENUE
Cleveland, Ohio

Zastopnik za "Prosveto," "Proletarca" in "Cankarjev glasnik"

Frank Butala

Slovenska trgovina s čevlji.
Velika izbira.

6410 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio